

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

**на тему: Фінансово-кредитне забезпечення діяльності сільськогосподарського
підприємства**

Виконав:

Говенко Ярослава Сергіївна
студентка спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Керівник:

Рибіна Лариса Олександрівна
доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування

Рецензент:

Ятлов Сергій Григорович
директор ТОВ «Свіда» м. Суми

Суми – 2022

АНОТАЦІЯ

Говенко Я.С. Фінансово-кредитне забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства

Кваліфікаційна робота з ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», СНАУ, Суми. 2022 р. Рукопис.

В кваліфікаційній роботі розглянуті теоретичні основи фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства та методи оцінки його ефективності. Узагальнено зміст та джерела фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарського підприємства; на підставі аналізу літературних джерел узагальнено методи, які можуть бути використані для аналізу фінансового забезпечення діяльності підприємства та оцінки його ефективності. Проведений аналіз державної підтримки сільськогосподарських підприємств України і підтверджено її ефективність. Проаналізовані результати діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «МХП Урожайна країна», його майновий і фінансовий стан. Встановлено, що підприємство є прибутковим протягом 2019 -2021 років і має стійкий фінансовий стан. Виробничі оборотні і основні засоби використовуються ефективно. Також проаналізований склад і структура джерел фінансово-кредитного забезпечення його діяльності. Виявлено, що у структурі капіталу підприємства переважають власні джерела. Але для фінансування довгострокових активів підприємство використовує запозичені джерела, які приносять йому додатковий прибуток. Це було встановлено на підставі оптимізації структури капіталу підприємства за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності (ефекту фінансового важеля). Найбільший вплив на ефект фінансового левериджу має його диференціал. Позитивне значення диференціалу фінансового левериджу отримано завдяки державній підтримці сільськогосподарського підприємства за програмою здешевлення кредитів. Відсутність такої підтримки призвела б до негативного ефекту фінансового левериджу. Розрахунки також показали ефективність використання банківського кредиту. Тому підприємству є доцільним збільшувати кредитне забезпечення своєї діяльності, але до певної межі. Перевищення цієї межі супроводжується зростанням рівня фінансового ризику. Для оцінки фінансового ризику запропоновано методику, в основі якої лежить визначення умов забезпечення фінансової рівноваги активів і пасивів на основі оцінки співвідношення власних і позичених ресурсів у загальній структурі капіталу підприємства. Встановлено, що підприємство підтримує оптимальну структуру активів і пасивів, яка відповідає критеріям критичних меж залучення позичкового капіталу. Для підвищення ефективності фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства рекомендується обирати фінансову стратегію матричним методом.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, власні джерела, позичені джерела, оптимальна структура капіталу, ефект фінансового важеля, фінансовий ризик, фінансова стратегія.

SUMMARY

Govenko J.S. Financial and credit support for the activity of an agricultural enterprise

Qualifying work the EPP "Finance, banking and insurance", speciality 072 "Finance, banking and insurance", SNAU, Sumy. 2022. Manuscript.

The theoretical basis of financial and credit support for the activity of an agricultural enterprise and methods of evaluating its efficiency are considered in the qualification work. The content and sources of financial and credit support of an agricultural enterprise are summarized; based on the analysis of literary sources, the methods that can be used to analyze the financial support of the enterprise and evaluate its efficiency are summarized. An analysis of state support for agricultural enterprises of Ukraine was carried out and its effectiveness was confirmed. The results of the activity of the agricultural enterprise "MHP Urozhayna Kraina" LLC, its property and financial condition were analyzed. It was established that the enterprise is profitable during 2019-2021 and has a stable financial condition. Production circulating and fixed assets are used effectively. The composition and structure of sources of financial and credit support for its activities are also analyzed. It was found that the company's capital structure is dominated by its own sources. But to finance long-term assets, the company uses borrowed sources, which bring it additional profit. This was established on the basis of optimizing the capital structure of the enterprise according to the criterion of maximizing the level of financial profitability (the effect of financial leverage). Its differential has the greatest influence on the effect of financial leverage. The positive value of the financial leverage differential was obtained thanks to the state support of the agricultural enterprise under the loan discount program. The absence of such support would lead to a negative effect of financial leverage. The calculations also showed the efficiency of using a bank loan. Therefore, it is expedient for the enterprise to increase the credit provision of its activities, but up to a certain limit. Exceeding this limit is accompanied by an increase in the level of financial risk. For the assessment of financial risk, a methodology is proposed, the basis of which is the determination of the conditions for ensuring the financial balance of assets and liabilities based on the assessment of the ratio of own and borrowed resources in the overall capital structure of the enterprise. It was established that the company maintains an optimal structure of assets and liabilities, which meets the criteria of the critical limits of borrowing capital. To increase the efficiency of financial and credit support of the enterprise, it is recommended to choose a financial strategy using the matrix method.

Keywords: agricultural enterprise, own sources, borrowed sources, optimal capital structure, effect of financial leverage, financial risk, financial strategy.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОЦІНКИ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ	9
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «МХП УРОЖАЙНА КРАЇНА»	19
2.1 Аналіз державної підтримки сільськогосподарських підприємств України	19
2.2 Фінансово-економічна характеристика ТОВ «МХП Урожайна країна»	23
2.3 Аналіз фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» та оцінка його ефективності	30
РОЗДІЛ 3 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «МХП «УРОЖАЙНА КРАЇНА»	45
3.1 Оптимізація структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна»	45
3.2 Оцінка ризику кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна»	54
3.3 Вибір фінансової стратегії ТОВ «МХП Урожайна країна» на підставі матричного методу	56
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Визначальним фактором успішного функціонування сільськогосподарського підприємства є ефективне фінансово-кредитне забезпечення його діяльності. Неоптимальна структура капіталу, надвисока мобілізація ресурсів, низький рівень ліквідності балансу можуть бути причинами низьких фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств.

Для фінансового забезпечення поточної господарської діяльності підприємства, як правило, використовують власні джерела фінансових ресурсів. Але для сталого розвитку та економічного росту підприємству недостатньо власних джерел. Тому є важливим для підприємства обґрунтовано підійти до залучення більш ризикових позичених джерел фінансування. Теоретичним і методичним аспектам ефективного фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств присвячено багато наукових праць українських науковців, зокрема: Яцух О.О. [3], Юрчишина С. І. [6], Томашук І.О. [10], Демченко О.В. [12] та інші.

Зміна політичної та економічної в країні, яка має прямий формування структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємств сільськогосподарської галузі та його ефективність вимагає подальших досліджень у напрямку підвищення ефективності фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Актуальність питання обумовила вибір теми магістерського дослідження, постановку мети і визначення основних завдань для досягнення мети.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних і методичних аспектів фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та підвищення його ефективності. Досягнення мети дослідження є можливим завдяки вирішення таких завдань:

- розглянути сутність і джерела фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств;

- навести методичні підходи до оцінки ефективності використання джерел фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств;
- проаналізувати державну підтримку сільськогосподарських підприємств України;
- проаналізувати основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна»;
- проаналізувати джерела фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна»;
- здійснити оцінку фінансового стану ТОВ «МХП Урожайна країна»;
- запропонувати заходи підвищення ефективності фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна».

Об'єктом дослідження є процеси фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і методичних засад фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств, його ефективності.

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи використовувались: діалектичний метод наукового пізнання, системний підхід та методи логістичного аналізу. У роботі використано структурний аналіз, порівняльний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою для проведення дослідження слугували: законодавчі і нормативно-правові акти; матеріали Державної служби статистики України; Міністерства аграрної політики і продовольства України; фінансова звітність досліджуваного сільськогосподарського підприємства; монографії, науково-аналітичні публікації й електронні ресурси з теми дослідження.

Елементами наукової новизни одержаних результатів проведеного дослідження є пропозиція напрямків підвищення ефективності фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «МХП Урожайна країна», зокрема, з оптимізації структури джерел фінансово-

кредитного забезпечення, оцінки ризику кредитного забезпечення та вибору фінансової стратегії розвитку підприємства.

Практичне значення одержаних результатів визначається у формуванні пропозицій щодо підвищення ефективності фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «МХП Урожайна країна».

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи доповідалися автором на двох наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції (21 жовтня 2022 року м. Полтава) «Економіка, фінанси, облік і право в умовах сучасних викликів»; II Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції (16-17 листопада 2022 року м. Хмельницький).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,1 друкованих аркушів.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 38 найменувань, 6 додатків. Основний текст роботи викладено на 60 сторінках комп'ютерного набору. Робота містить 28 таблиць, 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОЦІНКИ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, насамперед, залежить від його фінансового забезпечення. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств, соціальна значимість (забезпечення продовольчої безпеки), а також економічна значимість (більше 10% у ВВП та 41% у загальному експорті України станом на кінець 2021 року) [1] сільськогосподарської галузі зумовлюють навіть за сприятливих економічних умов найбільшу фінансову підтримку з боку держави, а також в кредитуванні і централізованому регулюванні процесів ціноутворення [2].

Під фінансовим забезпеченням діяльності суб'єктів господарювання традиційно розуміють систему різноманітних джерел і форм залучення і використання фінансових ресурсів для забезпечення їх господарської діяльності через відповідний фінансовий механізм, завдяки якому фінанси мають вплив на розвиток економічних і соціальних процесів [3]. Іншими словами – це система забезпечення діяльності підприємства фінансовими ресурсами з різних джерел і за допомогою різних механізмів.

Зрозуміло, що українські сільськогосподарські підприємства в якості основного джерела фінансування своєї діяльності використовують власні кошти за рахунок прибутку від фінансово-господарської діяльності. Але практика показує, що для розвитку підприємства і підвищення його вартості, тобто досягнення ключової мети функціонування підприємства в ринкових умовах, власних джерел не вистачає. Тому сільськогосподарські підприємства намагаються вишукувати і залучати додаткові джерела фінансових ресурсів із зовнішнього середовища завдяки відповідним фінансовим механізмам. Вдовенко

І.С. виділяє такі фінансові механізми забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств: «механізм державної фінансової підтримки, механізм банківського кредитування, механізм страхового захисту» [4, с. 89], які набули широкого використання на практиці в Україні.

Будай О.В. під державною підтримкою сільськогосподарських підприємств розуміє діяльність відповідних органів, яка регулюється у законодавчому порядку і спрямована на реалізацію державної аграрної політики завдяки створенню сприятливих умов для активізації діяльності сільськогосподарських підприємств, для покращення якості і підвищення конкурентоспроможності їх продукції та зменшення ризиків їх діяльності і одночасно забезпечення продовольчої безпеки населення країни [5, с. 96].

Механізм державного фінансового регулювання аграрного сектору економіки України передбачає важелі та інструменти впливу на діяльність сільськогосподарських підприємств, зокрема це інструменти «бюджетної, податкової, митної, грошово-кредитної, цінової та інвестиційної політики» [6, с. 118], які наведені в додатку А [7].

Механізм державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств регулюється Законом України «Про Державний бюджет України», який приймається щорічно і передбачає видатки на окремі державні програми підтримки аграріїв або субсидії, субвенції, Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» [8], а також постановами Кабінету Міністрів України.

Згідно Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» [8] фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств відбувається завдяки двом механізмам. Перший – це механізм здешевлення кредиту шляхом кредитної субсидії, тобто субсидуються кредитні відсотки за надані банківські кредити сільськогосподарським підприємствам. Другий – це механізм компенсації лізингових платежів, суть якого – часткове відшкодування лізингових виплат за придбані сільськогосподарськими підприємствами основні засоби при використанні фінансового лізингу [8].

Механізм банківського кредитування сільськогосподарських підприємств можна розглядати як сукупність форм, методів, інструментів та засобів регулювання та управління кредитними відносинами між банками та сільськогосподарськими підприємствами на умовах дотримання принципів кредитування [9] у поєднанні з державним регулюванням [10].

Банківське кредитування сільськогосподарських підприємств здійснюється за рахунок банківських ресурсів, для формування яких банки використовують власні, позичені та залучені фінансові ресурси. Процес короткострокового кредитування супроводжується трансформацією банківських фінансових ресурсів в обігові кошти сільськогосподарських підприємств, а у випадку середньо - або довгострокового кредитування – у виробничий капітал (Додаток Б).

Збіг фінансово-економічних інтересів банківської установи (кредитора) та сільськогосподарського підприємства (позичальника) визначає ефективність кредитного процесу як для підприємства (ріст рентабельності діяльності за рахунок запозичених коштів), так і для банківської установи (одержання прибутку від кредитування) [11]. Але при цьому сільськогосподарське підприємство одержує залежність від банківської установи, яка його кредитувала, а сама установа, у свою чергу, зберігає свого клієнта на майбутнє, посилюючи на нього свій вплив [12].

Враховуючи особливості сільськогосподарського виробництва є доцільність виділити особливості банківську кредитування даної галузі, оскільки це впливає на обсяги залучення кредитних банківських ресурсів аграрними підприємствами. До таких особливостей Тимошук І.О. відносить: короткострокове кредитування поточної діяльності аграрних підприємств (наприклад, на закупівлю палива, захист рослин, посівний матеріал тощо); довгострокове кредитування технічного оновлення та розширення агровиробництва; кредитування на умовах повного забезпечення (у вигляді застави основних засобів, майбутнього врожаю, худоби тощо); пільгове кредитування за умов державної фінансової підтримки держави завдяки здешевленню банківських кредитів; обов'язкове страхування кредитної застави [10].

Банківське кредитування сільськогосподарських підприємств урегульовано нормативно-правовою базою, до якої можна віднести ключові закони: Господарський кодекс України [13], Закон України «Про банки і банківську діяльність» [14], Закон України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг» [15] та інші.

Сільськогосподарська галузь є найбільш ризикованою. Їй притаманні як внутрішні ризики, які мають суб'єктивний характер, так і зовнішні – об'єктивного характеру, які в основному визначаються природно-кліматичними умовами діяльності сільськогосподарських підприємств. Тому страховий механізм є невід'ємною частиною системи фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств (Додаток В) [16].

Функціонування фінансового механізму страхового захисту сільськогосподарських підприємств регулюється законодавчо-нормативною базою України, зокрема, Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [17], Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» [8], а також постановами Кабінету Міністрів України, Закон України «Про страхування» [18].

Система сільськогосподарського страхування забезпечується взаємодією та взаємообумовленістю трьох її основних блоків - економічного, правового та організаційного. Економічний механізм є сукупністю фінансово-економічних важелів, стимулів, інструментів і способів регулювання страхових відносин. Організаційний та нормативно-правовий забезпечують цілісність та реалізацію економічного механізму сільськогосподарського страхування [19].

Важливим компонентом системи аграрного страхування виступає державне регулювання, завданнями якого є: координація економічних інтересів та взаємозв'язок страхових інтересів усіх учасників аграрного страхування з метою стабілізації та розвитку сільськогосподарської галузі, забезпечення продовольчої безпеки країни методом створення фінансового захисту аграрного бізнесу від стихійних лих.

Фінансове забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства ґрунтується не лише на визначенні джерел його фінансування, а й на можливості ефективно управляти власними і залученими фінансовими ресурсами. Прийняття ефективних управлінських рішень є можливим завдяки наявності достовірної інформації, отриманої в результаті застосування аналізу його фінансового капіталу та оцінки показників ефективності його використання. До таких показників можна віднести показники прибутковості, оборотності капіталу і фінансового левериджу.

На підставі аналізу фінансового забезпечення діяльності підприємства можна отримати дані, які є необхідними для визначення таких показників фінансового стану підприємства, які фінансова стійкість, ділова активність, рентабельність. Аналіз літературних джерел свідчить про наявність різноманітних методів, які можуть бути використані для аналізу фінансового забезпечення діяльності підприємства (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Методичні підходи до аналізу фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства

Метод фінансового аналізу	Зміст методу
Горизонтальний (часовий)	Порівняння звітних фінансових показників з плановими показниками, або з показниками попереднього досліджуваного періоду
Вертикальний (структурний)	Визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної статті звітності на результат в цілому
Трендовий	Порівняння кожної позиції звітності з декількома попередніми періодами і визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових чинників впливу
Порівняльний (просторовий)	Порівняння показників звітності: з планом; із середньогалузевим рівнем; з даними конкурентів; із середніми загальноекономічними даними; з даними окремих підрозділів підприємства між собою; з економічною моделлю
Аналіз відносних показників (коефіцієнтів)	Розрахунок співвідношення даних звітності, визначення взаємозв'язків показників. Абсолютні показники недостатньо характеризують явища і процеси, що досліджуються, так як не мають бази порівняння, тому використовуються відносні показники. Розраховуються в процентах, коефіцієнтах чи індексах
Факторний	Аналіз впливу окремих факторів (чинників) на результативний (узагальнюючий) показник. Факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз, який являє собою подрібнення результативного показника на складові), так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують і загальний результативний показник

Джерело: [20]

Результативність та ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства, його фінансовий стан багато в чому визначаються співвідношенням внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, його поточних та капітальних витрат. На використанні внутрішніх джерел фінансування базується самофінансування, яке формує основу економічної незалежності та самоврядування.

Основними недоліками процесу самофінансування є обмеженість обсягів та проблеми довгострокового прогнозування. Як правило, рішення на користь самофінансування приймається в тому випадку, якщо рентабельність вкладень буде вищою, ніж прибутковість можливих зовнішніх альтернатив. Відповідно, широке використання власних фінансових ресурсів для фінансування операційної діяльності не означає, що з цього процесу можуть бути виключені інші джерела фінансування. Найважливішим принципом на етапі фінансування є оптимальне поєднання всіх його форм і методів що використовуються при регулюванні внутрішньогосподарських пропорцій. Необхідно домагатися більш повного і раціонального використання наявних на підприємстві фінансових ресурсів.

Незважаючи на відсутність єдиної думки з приводу оптимізації структури джерел фінансування та розробки відповідної політики фінансування активів, наявність цілого ряду кількісних та якісних факторів, які слід враховувати в процесі управління, науковці однозначно приходять до єдиної думки щодо основних критеріїв оптимізації:

1. Оптимальне співвідношення ефективності та ризику (але даний критерій залежить від багатьох суб'єктивних факторів: менталітету власника і менеджера, , урахування інтересів стейкхолдерів, впливу змін у зовнішній економіці та політичному середовищі).

2. Мінімізація WACC (на даний критерій крім фундаментальних факторів впливають законодавчі обмеження, доступ суб'єкта господарювання до ринку грошей та капіталу, його публічність).

3. Зростання ринкової вартості (за цим критерієм науковці розходяться в думці, визначити як цільовий орієнтир максимізацію вартості в найближчому періоді або забезпечення умов зростання вартості у довгостроковій перспективі).

Оптимізація структури капіталу підпорядкована ряду принципів і має враховувати безліч факторів у кожному конкретному випадку і періоді. Рішення приймається шляхом пошуку компромісу між максимізацією рентабельності власного капіталу, забезпечення фінансової стійкості та мінімізацією ризику.

Головною умовою формування позитивного ефекту від використання позикових коштів виступає рівень показника валової рентабельності активів, достатній для покриття витрат за їх залучення, страхування та обслуговування. В іншому випадку диференціал фінансового левериджу може стати рівним нулю або прийняти негативне значення. В останньому випадку мобілізація коштів кредиторів спричинить втрати, фінансова рентабельність знизиться, тому що частина чистого прибутку, яка генерується власним капіталом, буде направлятися на погашення високих відсотків за обслуговування залученого у виробництво позикового капіталу.

За інших незмінних умов диференціал фінансового левериджу залишається незмінним, якщо дотримуються вихідні пропорції в формуванні позикового капіталу із «платних» (банківський кредит) та «безкоштовних» (кредиторська заборгованість, поточні зобов'язання за розрахунками) джерел. Насправді, як показує практика, це є неможливим. При залученні додаткового обсягу позикових фінансових ресурсів змінюється їх вартість, а отже, диференціал.

Внаслідок прийняття рішення щодо вибору джерела фінансування активів за принципом мінімізації вартості відбудеться зміна величини диференціала фінансового важеля. І навпаки, ухвалення рішення щодо зміни співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел залучення з метою максимізації віддачі на капітал вимагає вибору конкретного джерела їх залучення, що спричинить зміну середнього відсотка. До оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації фінансової рентабельності слід повернутися після проведення розрахунку

ймовірної цільової структури за критерієм мінімізації вартості капіталу та обчислення середньозваженої ціни фінансових ресурсів.

У загальному вигляді обмеження для оптимізації структури джерел фінансування можна представити формулою (1.1):

$$\left\{ \begin{array}{l} E\Phi L = (BPA - BPK) \times (1 - C_{\text{III}}) \times \frac{PK}{BK} \rightarrow \max, \text{ при } Pa - Pc > 0 \\ WACC \rightarrow \min \\ \text{Показники платоспроможності} \rightarrow \text{до оптимальних значень} \\ \text{Показники фінансової стійкості} \rightarrow \text{до оптимальних значень} \\ BK + ДПК \leq HA \\ BK / PK = (Pa + (Pa - Pc)) / P_{BK}, \text{ при } Pa - Pc > 0 \end{array} \right. \quad (1.1)$$

де BK – власні ресурси; ДПК – довгострокові позичкові ресурси; HA – необоротні активи; PK – позичкові ресурси; Pa – рентабельність активів; Pc – кредитна процентна ставка, %; P_{BK} – рентабельність власних ресурсів [21].

На підставі аналізу фінансових та операційних результатів діяльності підприємства відбувається вибір стратегії його подальшого функціонування та розвитку. Підтримка збалансування потенціалу росту та обсягом наявних ресурсів є обов'язковою умовою для сталого розвитку [22]. Тому правильно обрана фінансова стратегія дозволяє підприємству ефективно управляти фінансово-господарськими результатами діяльності та створювати конкурентні переваги

Нині розроблено безліч методів стратегічного планування і питання обґрунтування вибору ефективного методу є актуальним для сільськогосподарського підприємства, оскільки їх діяльність є більш ризикованою і залежить від багатьох об'єктивних факторів. Матричний метод останнім часом набув широкого поширення у стратегічному плануванні, оскільки допомагає «здійснити позиціонування» підприємства та вибрати оптимальне рішення з «набору альтернатив» [23, с. 276, 24, с. 52].

Матриця являє собою модель, побудова якої ґрунтується на будь-яких показниках, що характеризують фактори впливу на об'єкт дослідження [25]. Вибір фінансової стратегії із застосуванням матричного підходу доцільним є

робити з використанням матриці фінансових стратегій, запропонованою французькими науковцями Ж. Франсона та І. Романе [26].

В основі побудови матриці фінансових стратегій лежить розрахунок трьох показників: результату господарської діяльності; результату, результату фінансової діяльності, результату фінансово-господарської діяльності. Формули розрахунку даних показників та їх складових наведені в Додатку Д [27, с. 178].

На основі розрахованих показників будується матриця фінансової стратегії суб'єкта господарювання: по горизонталі виставляються значення результатів фінансової діяльності, а по вертикалі – результати господарської діяльності. В результаті отримаємо матрицю із 9 квадрантів, для кожного з якого є характерною певний вид фінансової стратегії (рис.1.1).

		Результат фінансової діяльності		
		РФД<0	РФД→0	РФД>0
Результат господарської діяльності	РГД>0 Повільне зростання	РФХД→0 1	РФХД>0 4	РФХД>0 6
	РГД→0 Оптимальне зростання	РФХД<0 7	РФХД→0 2	РФХД>0 5
	РГД<0 Форсоване зростання	РФХД<0 9	РФХД<0 8	РФХД→0 3

Рисунок 1.1 – Матриця фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романе

Джерело: [26]

З рисунку видно, що матриця складається із 9 квадрантів, для яких є характерний свій тип фінансової стратегії, що об'єднані в три групи:

- 1) зона рівноваги – квадранти 1,2,3;
- 2) зона успіху – квадранти 4,6,5;
- 3) зона дефіциту - квадранти 7,8,9.

Характеристика кожного квадранта матриці фінансової стратегії із рис. 1 представлена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2– Характеристика квадранта матриці фінансової стратегії

Квадрант	Характеристика
1	Темпи зростання обороту нижче за можливі. Існують резерви. Можливий перехід у квадранти 4, 2 і 7
2	Фінансова рівновага. Має максимальну кількість можливих варіантів зміни: 1,4,7,5,3,6
3	Нестійка рівновага. Відсутні власні вільні кошти і використання позиченого капіталу. Можливі варіанти зміни: 6, 5
4	Наявність вільних коштів для здійснення проектів за умови використання позичених ресурсів. Можливі варіанти зміни: 1,2,7
5	Надлишок власних коштів, який дозволяє розширити свій сегмент ринку. Можливі варіанти зміни: 2,6
6	Надлишок ліквідних засобів. Є можливість створення і фінансування дочірніх підрозділів. Можливі варіанти зміни: 4 або 5
7	Дефіцит ліквідних коштів через розбіжності термінів надходження і витрачання коштів. Можливі варіанти зміни: 1, 2, 6
8	Дефіцит ліквідних коштів, який частково покривається за рахунок позичених ресурсів. Можливі варіанти зміни: 2,7,9
9	Кризовий стан підприємства. Необхідність зменшувати усі витрати, або здійснювати реорганізацію підприємства. Потреба у фінансовій підтримці за можливістю. Можливі варіанти зміни: 6 або 7

Джерело: [23]

У загальному вигляді значення показників діяльності підприємства, які лежать в основі вибору типу фінансової стратегії підприємства, і сам тип фінансової стратегії наведені в табл. 1.3

Таблиця 1.3 – Відповідність показників діяльності підприємства типу його фінансової стратегії

Показники	Тип фінансової стратегії
РГД > 0 РФД < 0 РФГД > 0	Стабілізація
РГД > 0 РФД < 0 РФГД < 0	Гальмування
РГД > 0 РФД > 0 РФГД > 0	Зростання

Джерело:[23]

Отже, побудована матриця фінансових стратегій Франшона та Романає сприяє прийманню правильних рішень щодо системного використання фінансових ресурсів для їх спрямування на реалізацію фінансової стратегії.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «МХП УРОЖАЙНА КРАЇНА»

2.1 Аналіз державної підтримки сільськогосподарських підприємств України

У розділі 1 було зазначено, що механізм і джерела фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства визначаються особливостями функціонування аграрного бізнесу в цілому та економічними умовами, які склалися в галузі України. Тому доцільними є проаналізувати стан державної підтримки сільськогосподарських підприємств в Україні, яка має суттєвий вплив на фінансовий стан окремих сільськогосподарських підприємств.

Держава за допомогою різних економічних та фінансових інструментів (наприклад, дотацій та субсидій, податкові пільги, податкові канікули, зниження тарифів на споживані сільським господарством ресурсів, кредитування та страхування з компенсацією з бюджету тощо) здійснює постійну та стабільну підтримку менш монополізованого сільського господарства шляхом перерозподілу доходів із найбільш монополізованого промислового сектора. Це дозволяє не лише забезпечувати продовольством населення, а й експортувати великі обсяги сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, імпортувати недостатню кількість, безумовно забезпечуючи продовольчу безпеку країни.

Основним документом, який регламентує підтримку сільського господарства, є Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» [8]. Згідно цього Закону державні програми підтримки аграрного бізнесу в Україні в основному фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової

підтримки сільгосптоваровиробників» визначає мету використання бюджетних коштів на фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників, а саме на зростання виробничої потужності сільськогосподарського виробництва, підвищення продуктивності в сільському господарстві, а також на «сприяння розвитку аграрного ринку та забезпечення продовольчої безпеки» [28].

Із загального і спеціального фондів державного бюджету фінансуються програми, спрямовані на розвиток різних галузей сільського господарства, на різних умовах та з використанням різних фінансових інструментів (таблиця 2.1, таблиця 2.2).

Таблиця 2.1 – Обсяги фінансування підтримки сільськогосподарського виробництва із загального фонду Державного бюджету у динаміці 2014 – 2019 років, млн. грн.

Коди	Найменування видатків за програмною класифікацією	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
	Разом	-	550,0	330,0	14828,0	6122,0	36527,2
2801030	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	-	300,0	300,0	300,0	266,0	127,2
2801180	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	-	-	-	55,0	-	-
2801230	Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	-	-	-	-	210,0	800,0
2801350	Державна підтримка розвитку, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	-	-	-	299,3	400,0	400,0
2801460	Надання кредитів фермерським господарствам	-	-	-	25,0	-	200,0
2801540	Державна підтримка галузі тваринництва	-	250,0	30,0	170,0	2401,0	3500,0
2801580	Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників	-	-	-	1248,7	955,0	881,8

Джерело: побудовано на основі [29]

Дані табл. 2.1 свідчать про фінансову підтримку сільськогосподарської галузі за різноманітними програмами і за різними галузями кожного року, починаючи із 2015 року. Зокрема, зросло суттєво фінансування програм із державної підтримки галузі тваринництва на 3250 млн. грн. (або в 14 раз). З 2017 року збільшилось фінансування програм з розвитку, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляду за ними на 100,7 млн. грн. (або на 36,4%).

Необхідно відзначити зменшення фінансової підтримки сільськогосподарської галузі із загального фонду державного бюджету шляхом здешевлення кредиту на 172,8 млн. грн. або на 57,6%. Зменшилось фінансування сільськогосподарських товаровиробників на 366,9 млн. грн. або на 29,4%. В цілому фінансова підтримка сільськогосподарської галузі із загального фонду Державного бюджету за даний період зростає на 35977,2 млн. грн. або в 66 раз. Також ми спостерігаємо відсутність фінансової підтримки із загального фонду у 2014 році, тобто за цей період таке фінансування здійснювалось із спеціального фонду державного бюджету (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2 – Обсяги фінансування підтримки сільськогосподарського виробництва із спеціального фонду Державного бюджету у динаміці 2014 – 2019 років, млн. грн.

Коди	Найменування видатків за програмною класифікацією	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік.	2019 рік
	Разом	2478,7	1434,4	1424,6	3350,1	51,9	54,3
2801180	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2801350	Державна підтримка розвитку хмелярства, овочівництва, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	100,0	-	-	-	-	-
2801370	Збільшення статутного капіталу НАК «Укراгролізінг» для закупівлі технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшою передачею їх на умовах фінансового лізингу	54,0	-	-	-	-	-
2801460	Надання кредитів фермерським господарствам	27,9	25,6	15,8	40,0	43,1	44,5
2801490	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	4,8
2801540	Державна підтримка галузі тваринництва	888,0	-	-	-	-	-
2801560	Формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду, а також закупівлі матеріально-технічних ресурсів для потреб сільськогосподарських товаровиробників	1400,0	1400,0	1400,0	-	-	-
2801580	Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників	-	-	-	3301,3	-	-

Джерело: побудовано на основі [29]

Дані табл. 2.2 свідчать про зменшення фінансування державних програм розвитку сільськогосподарської галузі із спеціального фонду після 2014 року,

оскільки фінансування почало здійснюватися із загального фонду (табл. 2.1). Залишилась підтримка кредитування фермерських господарств, обсяги яких зросли на 16,6 млн. грн. або 59,5%. Зросла фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу на 1,0 млн. грн. або на 26,3%. Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі за лишається протягом 2014 – 2019 років на одному і тому ж рівні – 5 млн. грн. В цілому обсяги фінансової підтримки сільськогосподарської галузі із спеціального фонду зменшились на 2424,4 млн. грн. або на 97,8%.

Зменшення обсягів фінансової підтримки сільськогосподарської галузі із спеціального фонду пояснюється тим, що із 2015 року фінансування переважно почало здійснюватися із загального фонду. Якщо говорити в цілому про динаміку обсягів фінансової підтримки за цей період, то відмічається їх зростання на 146% у 2019 році порівняно із 2014 роком або на 3538,6 млн. грн. (рис. 2.1).

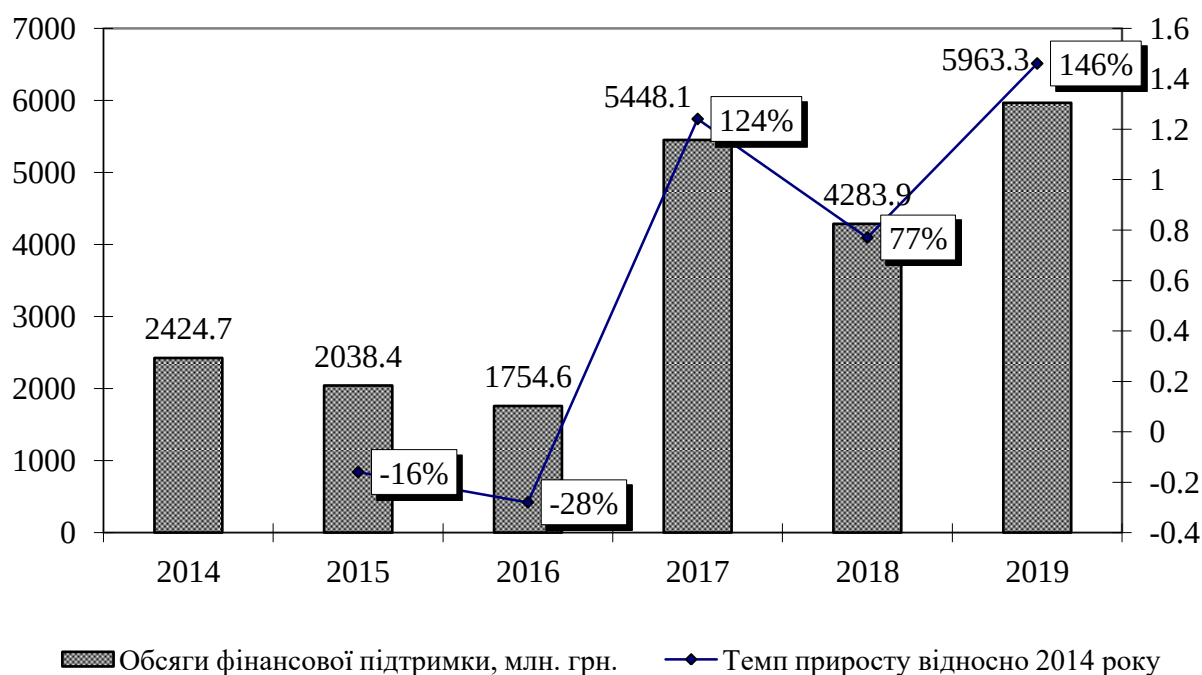


Рисунок 2.1 – Обсяг державної фінансової підтримки програм розвитку АПК та темпи його приросту у динаміці 2014-2019 рр.

Джерело: побудовано на основі [29]

2.2 Фінансово-економічна характеристика ТОВ «МХП Урожайна країна»

Товариство з обмеженою відповідальністю «МХП Урожайна країна» (скорочена назва ТОВ «МХП Урожайна країна») - сільськогосподарське підприємство, на базі якого був проведений аналіз фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємств сільськогосподарської галузі.

ТОВ «МХП Урожайна країна» є рослинницьким підрозділом приватного акціонерного товариства Миронівський хлібопродукт - провідної компанії з виробництва зерна, розведення птиці, великої рогатої худоби та виробництва м'ясної продукції в Україні. Агрохолдінг Миронівський хлібопродукт є вертикально інтегрованим комплексом з 20 підприємств, які створюють замкнутий цикл виробництва м'яса великої рогатої худоби та домашньої птиці. Його торговельні марки «Наша Ряба», «Легко» є лідерами у галузі продуктів харчування [30].

ТОВ «МХП Урожайна країна» було створене у 2010 році в Роменському районі Сумської області село Пустовійтівка. Основна діяльність підприємства - вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Загальний земельний банк підприємства під обробіток станом на кінець 2021 року становить 31624,42 га, а кількість працюючих на підприємстві – 303 особи. Виробничі потужності підприємства включають: 3 рослинницьких підрозділи, один зерноочисний комплекс, будівельну бригаду, парк сільськогосподарської техніки в 32 одиниці, а також потужності для зберігання, сушіння, очищення зерна [31].

У структурі майна підприємства протягом досліджуваного підприємства переважають оборотні засоби (більше 90%). Основні виробничі засоби підприємства, які складають до 10% у структурі майна підприємства входять до складу необоротних активів підприємства, у динаміці 2019-2021 років мають тенденцію до зменшення. Про це свідчать показники, які наведені в табл. 2.3

У 2021 році у порівнянні із 2019 роком вартість необоротних активів зменшилась на 59,57%. Такі зміни відбулись через зменшення всіх складових

необоротних активів, зокрема нематеріальних активів на 36,42%, основних засобів на 12, 98%, інших фінансових інвестицій – на 58,24%, довгострокової дебіторської заборгованості на 100% та інших необоротних активів – на 100%.

Таблиця 2.3 – Склад необоротних активів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019-2021 років, тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,–		Відносний приріст (відхилення), %		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Необоротні активи, в т.ч.	3 154 699	2 403 987	1 275 460	-750 712	-1 128 527	-23,8	-46,94	-59,57
Нематеріальні активи	6 787	6 170	4 315	-617	-1 855	-9,09	-30,06	-36,42
Основні засоби	953 305	891 224	829 559	-62 081	-61 665	-6,51	-6,92	-12,98
Довгострокові біологічні активи	74 365	103 264	99 143	28 899	-4 121	38,86	-3,99	33,32
Інші фінансові інвестиції	820 011	103 147	342 443	-716 864	239 296	-87,42	232	-58,24
Довгострокова дебіторська заборгованість	1 300 000	1 300 000	0	0	-1 300 000	0	-100	-100
Інші необоротні активи	231	182	0	-49	-182	-21,21	-100	-100

Джерело: ф.1 фінансової звітності підприємства

Від рівня якості та ефективності використання основних засобів ТОВ «МХП Урожайна країна» залежать фінансові результати його діяльності, які лежать в основі однієї із форм фінансування діяльності сільськогосподарського підприємства – самофінансування. Показники якості та ефективності використання основних засобів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021 років наведені в табл. 2.4.

Основними показниками, які характеризують ефективність використання основних засобів є фондовіддача і рентабельність. В ТОВ «МХП Урожайна країна» показник фондовіддачі має позитивну тенденцію, що свідчить про підвищення ефективності використання основних засобів підприємством протягом 2019 – 2021 років. У 2019 році одна гривня, вкладена в основні засоби підприємства приносила йому 3,9 грн доходу, у 2021 році – 9,6 грн.

Рентабельність використання основних засобів становить у 2021 році 85%. У 2019 році – спостерігається їх збитковість, через отримання збитку підприємством в результаті операційної діяльності.

Таблиця 2.4 – Показники якості та ефективності використання основних засобів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021 років

Показники	Рік			Відхилення (+, –) 2021 рік до 2019 року
	2019	2020	2021	
Фондомісткість	0,3	0,1	0,1	-0,2
Фондоозброєність	2529,9	2370,9	2839,6	309,7
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,02	0,06	0,05	0,03
Коефіцієнт зносу	0,57	0,75	0,89	0,32
Фондовіддача	3,9	9,3	9,6	5,7
Рентабельність (збитковість) основних засобів	(0,56)	0,99	0,85	x

Джерело: ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Щодо якості основних засобів, то необхідно відмітити, їх зношеність. Показник зносу з кожним роком зростає і за досліджуваний період зріс на 0,32 пункти і у 2021 році становить 0,89 або 89%.

Динаміка найбільшої частки майна підприємства - оборотних активів, на відміну від необоротних активів, має тенденцію до збільшення (табл. 2.5)

Таблиця 2.3 – Склад оборотних активів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019-2021 років, тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +, –		Відносний приріст (відхилення), %		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оборотні активи, в т.ч.	10446816	14607923	14762124	4161107	154201	39,83	1,06	41,31
Виробничі запаси	280634	1163634	2441741	883000	1278107	314,64	109,84	770,08
Готова продукція	1 840 588	936 371	667 827	-904 217	-268 544	-49,13	-28,68	-63,72
Товари	22 554	18 806	45 689	-3 748	26 883	-16,62	142,95	102,58
Запаси	2143776	2118811	3155257	-24965	1036446	-1,16	48,92	47,18
Поточні біологічні активи	287115	201566	390966	-85549	189 400	-29,8	93,96	36,17
Дебіторська заборгованість, в т.ч.	4607208	3770843	2363458	-836365	-1407385	-18,5	-37,3	-48,7

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
за продукцію, товари, роботи, послуги	2146472	2684610	1269699	538 138	-1 414 911	25,07	-52,7	-40,85
за виданими авансами	242840	1080942	776043	-1261898	-304899	-53,86	-28,21	-66,88
за розрахунками з бюджетом	117896	5291	317716	-112605	312425	-95,51	5904,84	169,49
Інша поточна дебіторська заборгованість	8423520	8423520	8846150	0	422630	0	5,02	5,02
Гроші та їх еквіваленти	16 218	61 044	4 772	44 826	-56 272	276,4	-92,18	-70,58
Інші оборотні активи	3 392 499	32 139	1 521	-3 360 360	-30 618	-99,05	-95,27	-99,96

Джерело: ф.1 фінансової звітності підприємства

У складі оборотних активів досліджуваного підприємства ми бачимо всі їх елементи, які безпосередньо підприємство використовує у сільськогосподарській діяльності, зокрема, запаси, поточні біологічні активи, дебіторська заборгованість, гроші та їх еквіваленти, та інші оборотні активи. Показники, наведені в табл. 2.3 свідчать про збільшення обсягів оборотних активів підприємства на кінець 2021 року на 41,31%. Такі зміни відбулись в основному внаслідок росту обсягів виробничих запасів в 8.7 разів). Позитивним є зменшення дебіторської заборгованості на 48,7%, запасів готової продукції – на 63,72%. Негативним є зменшення найбільш ліквідної частини оборотних активів – грошових коштів та їх еквівалентів на 70,58%.

Стан і ефективність використання оборотних засобів, які мають вплив на фінансовий стан підприємства, відображають показники власного оборотного капіталу, показники оборотності і тривалості одного обороту та інші. Їх значення у динаміці 2019 – 2021 років наведені в таблиці 2.4.

Із табл. 2.4 видно наявність і зростання власного оборотного капіталу досліджуваного підприємства на 3529470 тис. грн. Його величина станом на кінець 2021 року становить 6741890 тис. грн. і свідчить про забезпечення оборотних активів власними коштами, що є позитивним у діяльності підприємства. Про ефективність використання оборотних активів підприємства свідчать зростання коефіцієнта оборотності на 0,2 пункти, відповідно, зменшення

на 0.8 пунктів показника завантаження, який є обернено пропорційний коефіцієнту оборотності.

Таблиця 2.4 – Показники ефективності використання оборотних активів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021 років

Показники	Рік			Відхилення (+, –) 2021 рік до 2019 року
	2019	2020	2021	
Власний оборотний капітал, тис. грн.	3212420	4879769	6741890	3529470
Коефіцієнт оборотності	0,4	0,7	0,6	0,2
Тривалість одного обороту	829,5	544,8	608,3	-221,2
Коефіцієнт завантаження	2,5	1,4	1,7	-0,8
Рентабельність (збитковість)	(0,06)	0,07	0,05	x

Джерело: ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Зростання показника оборотності означає зменшення тривалості одного обороту оборотних активів підприємства, що є позитивним і свідчить про більш швидке вивільнення коштів з обороту. У 2019 році спостерігалась збитковість використання оборотних активів в 6%, у 2021 році – рентабельність в 5%, хоча остання у порівнянні із 2020 роком зменшилась на 2%.

Ефективність використання виробничих засобів підприємства позитивно впливає на фінансовий результат його діяльності. Основні показники, які мають вплив на формування фінансового результату діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна», представлені в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники формування фінансових результатів діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021 років, тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +, –		Відносний приріст (відхилення), %		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	4256100	8541314	8240190	4285214	-301124	100,68	-3,53	93,61
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	3024183	6501970	7289922	3477787	787952	115	12,12	141,05
Валовий прибуток	1231917	2039344	950268	807427	-1089076	65,54	-53,4	-22,86
Інші операційні доходи	551121	422167	526205	-128954	104038	-23,4	24,64	-4,52

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Адміністративні витрати	160969	244347	310980	83378	66633	51,8	27,27	93,19
Витрати на збут	525101	693711	323023	168610	-370688	32,11	-53,44	-38,48
Інші операційні витрати	1192736	806660	110642	-386076	-696018	-32,37	-86,28	-90,72
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	(95768)	716793	731828	812561	15035	-848,47	2,1	-864,17
Інші фінансові доходи	1116	0	198831	-1116	198831	-100	x	17 716,4
Інші доходи	0	315115	0	315115	-315115	x	-100	x
Фінансові витрати	493665	115271	197065	-378394	81794	-76,65	70,96	-60,08
Втрати від участі в капіталі	13231	0	0	-13231	0	-100	x	-100
Інші витрати	12346	0	0	-12346	0	-100	x	-100
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	-613894	916637	733594	1530531	-183043	-249,32	-19,97	-219,5
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	-613894	916637	733594	1530531	-183043	-249,32	-19,97	-219,5

Джерело: ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Аналіз табл. 2.5 свідчить про збитковість ТОВ «МХП Урожайна країна» у 2019 році. Збиток підприємство отримало в результаті операційної діяльності на суму 613894 тис. грн. Це сталося в результаті перевищення витрат підприємства у порівнянні з його надходженнями. Зокрема операційні витрати у сукупності склали у 2019 році 1878806 грн., а доходи – 1783038 тис. грн., тобто сума операційних витрат перевищує суму доходів від операційної діяльності на 5%.

У наступних роках (2020 і 2021) ТОВ «МХП Урожайна країна» отримала більше доходів, ніж зробила витрат, в результаті підприємство отримало операційні прибутки, відповідно на суму 716793 тис. грн. і 731828 тис. грн. У підсумку чистий прибуток підприємства у 2021 році порівняно із 2020 роком зменшився на 19,97%. Зменшення чистого прибутку відбулось внаслідок росту собівартості реалізованої продукції на 12,12% та зменшення чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції на 3,53%.

В цілому, проведений аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» показало, що протягом досліджуваного

періоду 2019 – 2021 років майно підприємства зросло на 2436069 тис. грн. або на 17.91% (рис. 2.2).

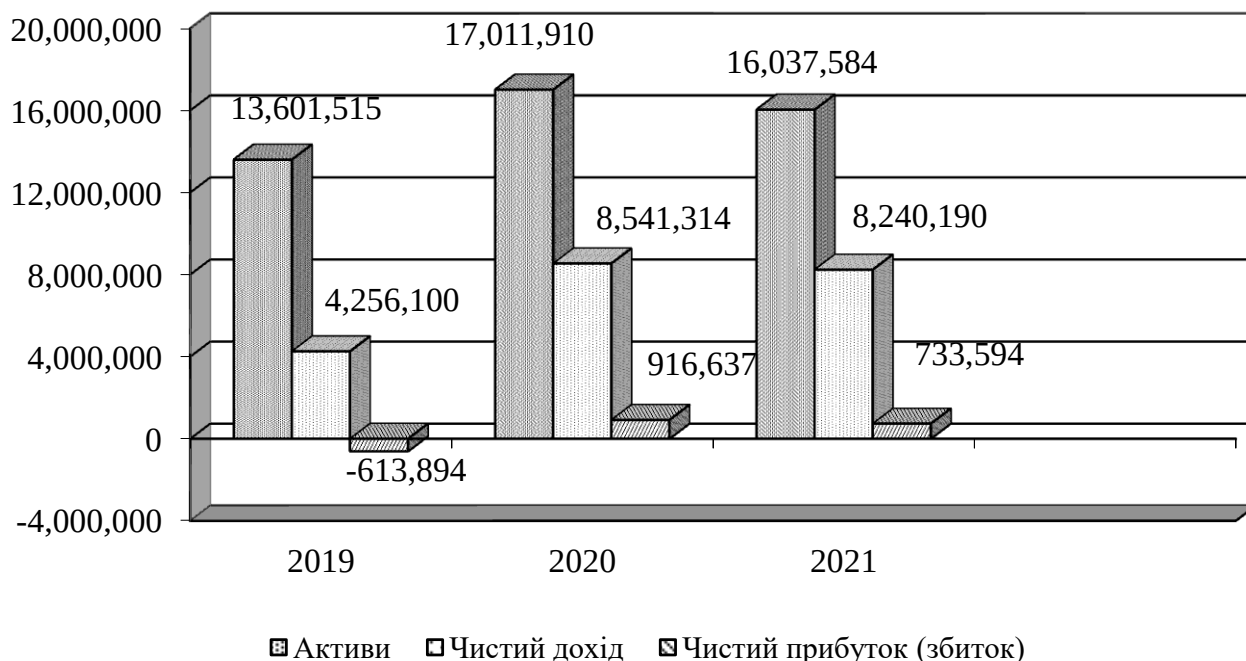


Рисунок 2.2 – Динаміка основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021 років, тис. грн.

Джерело: ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

З рис. 2.2 видно що розміри майна перевищують розміри доходів підприємства, а також розмір його кінцевого фінансового результату діяльності не перевищують і суттєво відрізняються один від одного. Це означає, що у підприємства не достатньо власних коштів для здійснення самофінансування, а тому воно змушене залучати додаткові кошти із зовнішнього середовища. Що це за джерела фінансування і на скільки ефективного вони використовуються протягом 2019 – 2021 років, проаналізуємо у наступному підрозділі.

2.3 Аналіз фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» та оцінка його ефективності

У складі джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» є джерела власних фінансових ресурсів і джерела запозичених фінансових ресурсів

довгострокового і короткострокового характеру. Обсяги всіх цих джерел зафіксовані в пасивах балансу підприємства (ф.1 фінансової звітності). Результати горизонтального і вертикального аналізу джерел фінансових ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна» представлені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Склад і структура джерел фінансових ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 - 2021 роки

Показники	Роки						Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
	2019		2020		2021			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Власні джерела	6367119	46,81	7283756	42,82	8017350	49,99	1650231	25,92
Позичені джерела	7234396	53,19	9868599	57,18	8020234	50,01	785838	10,86
Разом	13601515	100	17011910	100	16037584	100	2436069	17,91

Джерело: ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

З показників, наведених в табл. 2.5 можна зробити висновки про збільшення обсягів фінансових ресурсів підприємства в цілому на 2436069 тис. грн. або на 17,9% за 2019 – 2021 роки. Зростання відбулось як власних джерел фінансових ресурсів на 25,92%, так і позичених на 10,86%.

У структур джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» перевагу мають позичені джерела протягом всього досліджуваного періоду, але не значну. У 2019 р. частка власних джерел складала 46,81%, у 2021 році вона зросла до 49,99%. Відповідно частка позикових джерел, яка складала у 2019 році 53,19% зменшилась до величини 50,01%. Проаналізуємо складові і структуру власних джерел фінансового забезпечення ТОВ «МХП Урожайна країна» (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Склад і структура власного капіталу ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 - 2021 рр.

Показники	Роки						Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
	2019		2020		2021			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зареєстрований (пайовий) капітал	364499	5,72	364499	5,00	364499	4,55	0	0
Додатковий капітал	27252	0,43	27252	0,37	27252	0,34	0	0
Нерозподілений прибуток	5975368	93,85	6892005	94,63	7625599	95,11	1650231	27,62
Разом власні джерела	6367119	100	7283756	100	8017350	100	1650231	25,92

Джерело: ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Збільшення власних джерел фінансових ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна» впродовж 2019 – 2021 років сталося через збільшення нерозподіленого прибутку, який входить до їх складу. Його збільшення відбулось на 1650231 тис. грн. або на 27,62%. Нерозподілений прибуток має найбільшу частку у складі джерел – понад 90 % протягом всього досліджуваного періоду, яка має тенденцію росту. У 2019 році вона складала 93,85%, у 2020 році – 94,63%, у 2021 році – 95,11%.

Розмір нерозподіленого прибутку, який отримує підприємство в результаті фінансово-господарської діяльності, знаходиться під впливом екзогенних та ендогенних факторів і зазнає суттєвих змін на відміну від інших складових власних фінансових ресурсів підприємства. Про це свідчать наведені на рис. 2.3 темпи приросту нерозподіленого прибутку ТОВ «МХП Урожайна країна» впродовж 2019 – 2021 років.

Збільшення частки нерозподіленого прибутку у структурі власних джерел фінансового забезпечення діяльності досліджуваного сільськогосподарського підприємства викликає зменшення інших складових джерел власних ресурсів.

До складу джерел власних ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна», крім нерозподіленого прибутку, входять зареєстрований (пайовий) капітал на суму 364499 тис. грн. та додатковий капітал на суму 27252 тис. грн. За обсягами ці складові джерел власних фінансових ресурсів є незмінними протягом досліджуваного періоду, але їх частки у структурі власних джерел змінювались у бік зменшення через змін частки нерозподіленого прибутку. У 2019 році частка зареєстрованого капіталу і додаткового капіталу, відповідно складала 5,72% та 0,43%, у 2021 році – ці частки зменшились, відповідно, до 4,55% та 0,34%.

Незмінність за обсягом зареєстрованого та додаткового капіталу можна пояснити специфікою та цільовою спрямованістю їх формування на підприємстві. Величина зареєстрованого капіталу формується ще на початку становлення підприємства і його величина зафіксована в статуті підприємства і може змінюватись за умови залучення додаткових паїв. Але витрачання цих коштів, які

коштів додаткового капіталу жорстко визначається у законодавчому порядку згідно Господарського кодексу України [32].

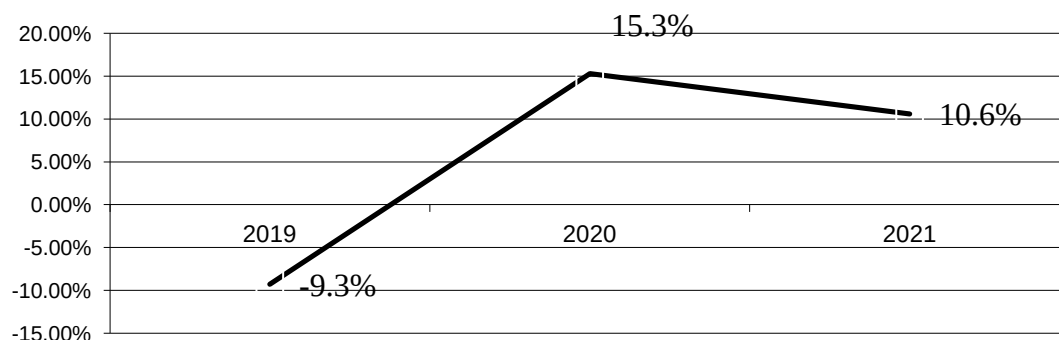


Рисунок 2.3 - Темпи приросту нерозподіленого прибутку ТОВ «МХП Урожайна країна» впродовж 2019 – 2021 років

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Як вже було зазначено вище крім власних джерел фінансового забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» використовує позичені джерела фінансування, зокрема банківські кредити і внутрішні позики у вигляді кредиторської заборгованості. При цьому ці ресурси різняться за термінами їх залучення у виробничий процес. Динаміка і структура позичених джерел фінансових ресурсів досліджуваного підприємства за термінами користування протягом 2019 – 2021 роки представлені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Динаміка і структура позичених джерел фінансових ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна» за строками залучення протягом 2019 – 2021рр

Показники	Роки						Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
	2019		2020		2021			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Довгострокові джерела	12186	0,17	1039228	10,53	1039228	12,96	1027042	в 85 р.
Короткострокові джерела	7222210	99,83	8829371	89,47	6981006	87,04	-241204	-3,3
Разом позичені джерела	7234396	100	9868599	100	8020234	100	785838	10,9

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років для фінансування фінансово-господарської діяльності у складі позичених джерел використовувало довгострокові (більше одного року використання) та короткострокові (до одного року) джерела фінансування. Обсяги довгострокового кредитування протягом досліджуваного періоду мали тенденцію росту в 85 раз і станом на кінець 2021 року і сума склала 1039228 тис. грн. Обсяги короткострокового фінансування, навпаки, мали тенденцію зменшення, але не суттєвого на 3,3%. Їх обсяги станом на кінець 2021 року склали 6981006 тис. грн.

Аналогічні зміни за досліджуваний період зазнала структура джерел фінансування залежно від строків їх користування. Вагому частку мають короткострокові джерела протягом всього досліджуваного періоду і змін вона зазнала у бік росту. У 2021 році частка короткострокових джерел фінансування підприємства склала 87,04%. Це на 12,79% менше у порівнянні із 2019 роком, в якому частка короткострокових джерел фінансування ТОВ «МХП Урожайна країна» складала 99,83%. Відповідно, частка довгострокових джерел фінансування діяльності досліджуваного підприємства мала тенденцію росту. У 2019 році вона складала 0,17%, що на 12,79% менше, ніж у 2021 році (12.96%).

Довгострокові джерела фінансування фінансово-господарської діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» включають довгострокові банківські кредити та інші довгострокові зобов'язання. Їх склад та структура у динаміці 2019 – 2021 років представлені у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Склад і структура довгострокових позичених джерел фінансових ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021pp

Показники	Роки						Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
	2019		2020		2021			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Довгострокові джерела, разом	12186	100	1039228	100	1039228	100	1027042	в 85,3 раз
Довгострокові банківські кредити	12063	98,99	1039228	100	898718	86,48	886655	в 74,5 раз
Інші довгострокові зобов'язання	123	1,01	0	х	65	13,52	-58	-47,15

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Протягом 2019 – 2021 років ТОВ «МХП «Урожайна країна» у складі довгострокових джерел фінансування частка банківських кредитів має перевагу у порівнянні з часткою інших довгострокових зобов'язань. Зміна частки банківських кредитів має тенденцію зменшення. Вона у 2021 році склала 86,48%, в той час як у 2019 році вона складала 98,99%. Відповідно, частка інших довгострокових зобов'язань має тенденцію росту і у 2021 році вона склала 13,52%, у 2019 – 1,01%. Аналогічно тенденціям зміни часток, за обсягами довгострокові банківські кредити зросли на 886655 тис. грн. або в 74,5 раз, а інші довгострокові зобов'язання, навпаки, зменшились на 58 тис. грн. або на 47,15%.

До складу короткострокових джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років входять короткострокові банківські кредити, кредиторська заборгованість, поточні забезпечення та інші поточні зобов'язання. Їх обсяги та структура у динаміці досліджуваного періоду наведені в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Склад і структура короткострокових позичених джерел фінансових ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021рр

Показники	Роки						Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
	2019		2020		2021			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Короткострокові джерела, разом	7222210	100	8829371	100	6981006	100	-241204	-3,3
Короткострокові банківські кредити	223747	4,0	434410	4,92	77	0.00	-223670	-99,97
Кредиторська заборгованість	2224048	30,79	4470028	50,63	1019647	14,61	-1204401	-54,15
Поточні забезпечення	12727	0,18	19816	0,22	24702	0,35	11975	94,09
Інші поточні зобов'язання	4761688	65,03	3905117	44,23	5936580	85,04	1174892	24,67

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Протягом 2019 – 2021 років ТОВ «МХП «Урожайна країна» у складі короткострокових джерел фінансування частка інших поточних зобов'язань має перевагу у порівнянні з частками інших складових короткострокових джерел фінансування. Зміна частки інших поточних зобов'язань має тенденцію росту. Вона у 2021 році склала 85,04%, в той час як у 2019 році вона складала 65,03%.

Тенденцію роста має також частка поточних зобов'язань. У 2021 році вона зросла на 0,17% і склала 0,35%. У 2019 році аналогічний показник склав 0,18%. Частки інших складових короткострокових джерел фінансування підприємства мають тенденцію зменшення. У 2021 році частка короткострокового банківського кредиту є не суттєвою (менше 0,1%), частка кредиторської заборгованості – 14,61%. У 2019 році аналогічні показники, відповідно, складали, 4% і 30,79%.

Аналогічно тенденціям зміни часток, за обсягами короткострокові банківські кредити зменшились на 223670 тис. грн. або на 99,97% і становлять у 2021 році 77 тис. грн., кредиторська заборгованість зменшилась на 1204401 тис. грн. або на 54,15% і становлять у звітному році 1019647 тис. грн. Сума поточного забезпечення та сума поточних зобов'язань за досліджуваний період зросли, відповідно, на 11975 тис. грн. і 1174892 тис. грн. і складають 24702 тис. грн. і 5936580 тис. грн. У складі короткострокових джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна» 14,61% складає кредиторська заборгованість, яка вважається тимчасовим джерелом фінансування через невиконання підприємством своїх зобов'язань перед своїми контрагентами, бюджетом, працівниками тощо. Склад і структура кредиторської заборгованості підприємства у динаміці 2019 -2021 років представлені в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Склад і структура кредиторської заборгованості ТОВ «МХП Урожайна країна» у динаміці 2019 – 2021рр

Показники	Роки						Відхилення	
	2019		2020		2021		2021 р. від 2019 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Кредиторська заборгованість, разом	2224048	100	4470028	100	1019647	100	-1204401	-54,15
за довгостроковими зобов'язаннями	36309	1,63	136	0,00	373159	36,60	336850	927,73
за товари, роботи, послуги	2161482	97,19	3022244	67,61	256688	25,17	-1904794	-88,12
за розрахунками з бюджетом	2056	0,09	8451	0,19	15068	1,48	13012	632,88
за розрахунками зі страхування	4352	0,19	0	0	5324	0,52	972	22,33
за розрахунками з оплати праці	19849	0,89	11901	0,27	24389	2,39	4540	22,87
за одержаними авансами	0	0	1427296	31,93	47381	4,65	47381	x
із внутрішніх розрахунків	0	0	0	0	297638	29,19	297638	x

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Зменшення кредиторської заборгованості досліджуваного підприємства протягом 2019 – 2021 років на 1204401 тис. грн. або на 54,15% відбулось внаслідок зміни його складових. Зокрема, відбулось за цей період зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 88,12% та зростання за іншими складовими кредиторської заборгованості підприємства. За довгостроковими зобов'язаннями кредиторська заборгованість зросла в 927, 73 рази, за розрахунками з бюджетом – в 632,88 раз, за розрахунками зі страхування на 22,33%, за розрахунками з оплати праці – на 22,87%. Необхідно відзначити у 2021 році повне погашення заборгованості за розрахунками зі страхування на суму 4352 тис. грн. та появу заборгованості за розрахунками за одержаними авансами на суму 43387 тис. грн. і з внутрішніх розрахунків на суму 297638 тис. грн.

У структурі кредиторської заборгованості ТОВ «МХП Урожайна країна» станом на кінець 2021 року переважає частка заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями (36,6%). У 2019 році найбільшою у структурі кредиторської заборгованості була заборгованість за товари, роботи, послуги (97,19%). Частка заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями зросла у 2021 році і складає 36,6%. Також зросла частка заборгованості із внутрішніх розрахунків до 29,19%.

Кредиторська заборгованість використовується для покриття дебіторської заборгованості. Тому для визначення достатності величини внутрішніх джерел для фінансування зобов'язань часто порівнюють величини дебіторської і кредиторської заборгованостями. На практиці встановлено, що перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, наприклад, в два рази, може свідчити про нестабільність фінансового стану підприємства [33]. Наслідком перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською може стати залучення підприємством додаткових кредитів і збільшення залежності підприємства від банківського кредитування, тобто втрата фінансової незалежності підприємства. Порівняльна оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «МХП Урожайна країна», яка виникла у 2021 році, представлена в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Порівняльна оцінка дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ «МХП Урожайна країна» у 2021 році

Показники	Заборгованість		Перевищення заборгованості	
	дебіторська	кредиторська	дебіторська	кредиторська
Заборгованість за товари, роботи, послуги	1269423	256688	1012735	-
Заборгованість за розрахунками, в т.ч.:	1093759	762959	330800	-
за авансами	776043	47381	728662	-
з бюджетом	317716	15068	302648	-
зі страхування	-	5324		5324
з оплати праці	-	24389		24389
із внутрішніх розрахунків	-	297638		297638
за довгостроковими зобов'язаннями	-	373159		373159
Разом	3456941	1019646	4253105	-
Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованостей (ДЗ/КЗ)	1: 0,6			

Джерело: побудовано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

На підставі значень показників, наведених в табл. 2.11, можна зробити висновок про перевищення загальної суми дебіторської заборгованості ТОВ «МХП Урожайна країна» над загальною сумою кредиторською заборгованості. Сума перевищення складає 4253105 тис. грн.. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською спостерігається за такими складовими: за продукцію, товари, роботи, послуги - на 1012735 тис. грн.; за розрахунками за авансами - на суму 728662 тис. грн., з бюджетом - на 302648 тис. грн.. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською спостерігається за такими їх складовими: за розрахунками зі страхування – на суму 5324 тис. грн., 5324 тис. грн.; за розрахунками з оплати праці – на 297638 тис. грн.; із внутрішніх розрахунків – на 24389 тис. грн. і довгостроковими зобов'язаннями – на 373159 тис. грн. Внаслідок перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською, яка складає 1 до 0,6 підприємство втрачає свою платоспроможність, що спричиняє погіршення його фінансового стану.

Крім порівняння абсолютних величин дебіторської та кредиторської заборгованості доцільно порівняти строки погашення цих видів заборгованості на підприємстві (рис. 2.4).

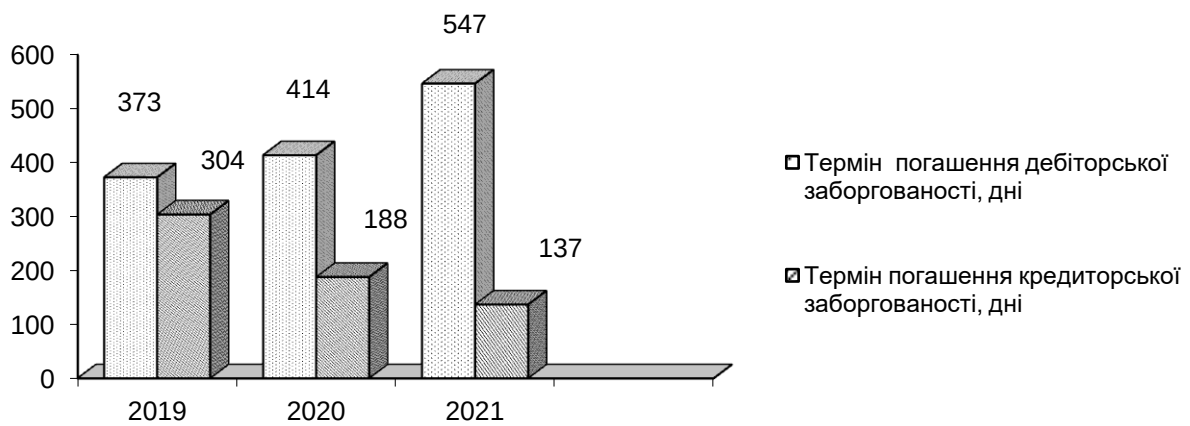


Рисунок 2.4 – Строки погашення дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019-2021рр.
Джерело: побудовано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

На підставі даних рис. 2.4 можна зробити висновок про швидше погашення кредиторської заборгованості, ніж дебіторської протягом всього досліджуваного періоду. При цьому тривалість обороту дебіторської заборгованості ТОВ «МХП Урожайна країна» має тенденцію росту, а тривалість обороту кредиторської заборгованості, навпаки, зменшення. У 2019 році тривалість обороту дебіторської заборгованості складала 373 дні, а кредиторської – 304 дні. У 2020 році тривалість обороту дебіторської заборгованості збільшилась на 41 день і становила 414 днів, а кредиторської заборгованості зменшилась на 116 днів і становила 188 дні. У 2021 році спостерігається аналогічна тенденція: зростання тривалості обороту дебіторської заборгованості на 133 дні і зменшення тривалості обороту кредиторської заборгованості на 51 день. Відповідно, тривалість обороту дебіторської заборгованості підприємства у 2021 році становила 547 днів, а кредиторської заборгованості – 137 дні.

Така ситуація призводить до того, що у підприємства не вистачає внутрішніх фінансових ресурсів для погашення тимчасових платіжних зобов'язань, які виникають внаслідок неефективного управління дебіторською заборгованістю підприємства. І це призводить до збільшення розміру позичених

джерел фінансового забезпечення діяльності підприємства, що має суттєвий вплив на фінансовий стан підприємства.

Тому для оцінки ефективності фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» були визначені та проаналізовані показники фінансового стану підприємства, зокрема: ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності. Зокрема, динаміка показників ліквідності ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років наведена в табл. 2.12.

Значення показників поточної ліквідності, наведених в табл. 2.12, свідчать про успішне функціонування ТОВ «МХП Урожайна країна» в 2019 - 2021 роках. Вони більше критичного значення, яке дорівнює 1. Вони мають тенденцію росту і у 2021 році його значення дорівнює 2,11.

Таблиця 2.12 - Динаміка показників ліквідності ТОВ «МХП Урожайна країна» в 2019 - 2021 рр.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,–		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,45	1,65	2,11	0,2	0,46	0,66
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,15	1,41	1,66	0,26	0,25	0,51
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0	0,01	0	0,01	-0,01	0
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	5,86	2,73	10,99	-3,13	8,26	5,13

Джерело: ф. 1 фінансової звітності підприємства

Значення показника швидкої ліквідності також мають тенденцію росту і більше критичного значення (1). У 2021 році його значення становило 1,66, що є позитивним і свідчить про те, що у підприємства є наявності швидколіквідні оборотні активи. Показник абсолютної ліквідності наближається до 0, тобто менше критичного значення (0.2). Це говорить, що у підприємства не вистачає абсолютно ліквідних коштів (грошових коштів та їх еквівалентів) і миттєво розрахуватись за своїми зобов'язаннями воно не спроможне. Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості має тенденцію

росту, що також є негативним і свідчить про необхідність залучення додаткових коштів для розрахунку за своїми зобов'язаннями.

Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «МХП «Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років наведена в табл. 2.13.

Значення показників фінансової стійкості ТОВ «МХП «Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років свідчать про фінансову стійкість підприємства. Так, наявність і зростання власних обігових коштів свідчить про незалежність від позичених джерел фінансування діяльності підприємства. У 2021 році 6741890 тис. грн. поточних активів підприємства було сформовано за рахунок його власних фінансових ресурсів. Про це свідчить зростання коефіцієнта забезпечення оборотних активів власними коштами з 0,31 у 2019 році до 0,46 у 2021 році.

Таблиця 2.13 - Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «МХП «Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 рр.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Власні обігові кошти, тис. грн.	3212420	4879769	6741890	1667349	1862121	3529470
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,31	0,33	0,46	0,02	0,13	0,15
Коефіцієнт фінансової автономії	0,47	0,43	0,5	-0,04	0,07	0,03
Коефіцієнт фінансової залежності	2,14	2,34	2	0,2	-0,34	-0,14
Коефіцієнт фінансового левериджу	1,14	1,35	0,98	0,21	-0,37	-0,16
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,5	0,67	0,84	0,17	0,17	0,34
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	1	0,89	0,89	-0,11	0	-0,11
Коефіцієнт фінансової стійкості (покриття інвестицій)	0,47	0,49	0,56	0,02	0,07	0,09
Коефіцієнт мобільності активів	3,31	6,08	11,57	2,77	5,49	8,26

Джерело: ф. 1 фінансової звітності підприємства

Значення коефіцієнта автономії має тенденцію росту і у 2021 році дорівнює оптимальному значенню 0,5. Тобто 50% власного капіталу підприємства

авансовано у його діяльність. Це говорить про підвищення рівня фінансової стійкості підприємства. Протилежний показник фінансової стійкості коефіцієнту фінансової автономії – коефіцієнт фінансової залежності має протилежну тенденцію. Він зменшується і його значення у 2021 році дорівнює 2. Перевищення критичного значення (1) говорить про існуючу залежність підприємства від кредиторів. Зменшення показника фінансового левериджу свідчить про погіршення ефективного використання позикових коштів. Тобто, якщо у 2019 році одна гривня позикових коштів приносила підприємству 1.14 грн. прибутку, то у 2021 році – лише 0,98 грн.

Зростання значення коефіцієнта маневреності власного капіталу підприємства свідчить про зростання рівня забезпечення гнучкості в управлінні власними коштами підприємства. У 2019 році 50% власного капіталу знаходилось в обігу, а інша частина була капіталізована, У 2021 році вже 84% власного капіталу знаходилось в обігу, а 16% було капіталізовано. Значення показника фінансової стійкості (покриття інвестицій) також протягом досліджуваного періоду зростає і його величина наближається до критичного значення (0,67). Але все ж таки у підприємства залишається високий рівень фінансових ризиків.

Зростання коефіцієнта мобільності активів підприємства свідчить про те, що підприємство може швидко змінити структуру активів підприємства. Протягом 2019 – 2021 років ТОВ «МХП «Урожайна країна» підвищило мобільність своїх активів завдяки зменшенню обсягів необоротних активів. У 2019 році на кожен гривню необоротних активів підприємства припадало 3.31 грн. оборотних активів, то у 2021 році – 11,57 грн.

Показники ділової активності підприємства (показники оборотності) характеризують ефективність використання майна підприємства. Динаміка показників ділової активності ТОВ «МХП «Урожайна країна» протягом 2020 – 2021 років наведена в табл. 2.14.

Аналіз показників ділової активності за звітний 2021 рік і минулий 2020 рік свідчить про зменшення рівня ділової активності досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.14 - Показники ділової активності ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 рр.

Показники	Рік		Абсолютний приріст (відхилення), +,–
	2020	2021	2021 / 2020
Оборотність власного капіталу, обороти	1,25	1,08	-0,17
Оборотність активів, коефіцієнт трансформації, обороти	0,56	0,5	-0,06
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, обороти	0,68	0,56	-0,12
Період одного обороту оборотних активів, днів	528	641,56	113,56
Період виробничого циклу, днів	39,98	89,02	49,04
Період операційного циклу, днів	649,6	641,47	-8,13
Період фінансового циклу, днів	464,28	505,92	41,64

Джерело: ф. 1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт оборотності оборотних активів підприємства зменшився і становить у звітному році 0,56 обороти. Це свідчить про уповільнення швидкості переходу оборотного капіталу зі стадії виробничих запасів у готову продукцію та подальше перетворення у грошовий капітал. Можна зробити висновок про неефективне використання майна підприємства.

Враховуючи це, можна стверджувати, що така динаміка свідчить про неефективність використання активів на досліджуваному підприємстві і призводить до зростання виробничого циклу на 49 днів. Про неефективне управління майном підприємства свідчить досить велика тривалість операційного циклу – майже 2 роки. Зростання тривалості фінансового циклу майже на 42 дня свідчить про потребу підприємства у додаткових коштах для покупки оборотних активів.

Ефективність діяльності підприємства, його виробничих чи фінансових ресурсів характеризують показники рентабельності (табл. 2.15).

На підставі показників, наведених в табл. 2.15, можна зробити висновки про погіршення ефективності діяльності та використання ресурсів ТОВ «МХП Урожайна країна».

Таблиця 2.15. Динаміка показників рентабельності (збитковості) ТОВ «МХП «Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 рр.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,–		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Рентабельність (пасивів) активів (чистий прибуток в чисельнику), %	-	5,99	4,44	-	-1,55	-
Рентабельність (пасивів) активів (ЕВІТ в чисельнику), %	-	6,74	5,63	-	-1,11	-
Рентабельність (пасивів) активів (ЕВІТДА в чисельнику), %	-	6,93	5,8	-	-1,13	-
Рентабельність власного капіталу, %	-	13,43	9,59	-	-3,84	-
Рентабельність виробничих фондів, %	-	30,22	21,17	-	-9,05	-
Рентабельність продажів за валовим прибутком (валова маржа), %	28,94	23,88	11,53	-5,06	-12,35	-17,41
Рентабельність продажів за операційним прибутком (операційна маржа), %	-2,25	8,39	8,88	10,64	0,49	11,13
Рентабельність продажів за чистим прибутком (чиста маржа), %	-14,42	10,73	8,9	25,15	-1,83	23,32

Джерело: ф. 1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Всі показники рентабельності не високі і мають тенденцію зменшення. Так, чистий прибуток, отриманий на одиницю майна підприємства, зменшився приблизно на 0,06. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу зменшився майже на 4%. Це означає, що прибуток, отриманий з кожної гривня власного капіталу зменшився на 0,04.

На підставі проведеного аналізу ми можемо зробити висновок про недостатньо ефективне управління фінансовими ресурсами досліджуваного підприємства та у зв'язку із цим про необхідність удосконалення методів управління фінансово-кредитним забезпеченням діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна».

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «МХП «УРОЖАЙНА КРАЇНА»

3.1 Оптимізація структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна»

Розвиток сільськогосподарського підприємства ТОВ «МХП «Урожайна країна» залежить від рівня задоволення його потреби в джерелах фінансово-кредитного забезпечення його діяльності. Вибір тих чи інших джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності залежить від галузевих особливостей роботи підприємства, його життєвого циклу та необхідності встановлення достатнього рівня збалансованості структури обраних джерел фінансового-кредитного забезпечення, який, у свою чергу, розраховується на основі критеріїв оптимізації відповідно цілям та розробленій фінансовій стратегії розвитку підприємства.

Обирати ті чи інші критерії оптимізації структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства є можливим тільки після визначення потенційного джерела фінансування (власного чи позиченого) для виконання як поточних, так і стратегічних планів діяльності підприємства. Відомо, що використовуючи лише власний капітал для фінансування своєї діяльності підприємство підвищує рівень фінансової стійкості, але одночасно, сприяє уповільненню темпів свого розвитку, що у перспективі може викликати його банкрутство. Віддаючи перевагу в основному позиченим джерела фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємство може отримати підвищення фінансової рентабельності завдяки збільшенню ефекту фінансового левериджу, але є і негативні моменти – це зростання рівня фінансового ризику і подальшому - загроза фінансової небезпеки.

Для усунення протиріччя росту фінансової незалежності від запозичених джерел і можливостей підвищення фінансової рентабельності внаслідок вибору

джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства, використовується оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємства. Дефіцит власних фінансових ресурсів, високі банківські проценти за кредити та необхідність їх матеріального забезпечення, мінливість зовнішнього середовища спонукають підприємства застосовувати оптимізацію структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів як власних, так і позичених.

Оптимізувати структуру джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства – це означає диференційовано підійти до вибору джерел та їх структури. Будь-яка економічна чи політична ситуація в країні викликає ті чи інші ендогенні та екзогенні фактори впливу на пропорції структури капіталу підприємства. Від діапазону цих пропорцій залежать показники фінансових результатів діяльності підприємства, ефективності використання фінансових ресурсів, відповідно, показники фінансового стану підприємства, зокрема, фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, а також кінцеві результати діяльності підприємства, такі як успіх або банкрутство.

Отже, перед менеджментом підприємство постає задача прийняти правильне рішення з питання вибору діапазону пропорцій структури капіталу, що уможлиблює здійснити мінімізацію середньозваженої вартості капіталу одночасно забезпечуючи достатній рівень ділової активності. Іншими словами, взяти до уваги фінансовий потенціал підприємства та показники зовнішнього середовища господарювання ТОВ «МХП «Урожайна країна».

Таким чином, процес оптимізації структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства можна визначити як безперервний процес адаптації механізм управління фінансовими ресурсами підприємства до будь-яких змін ринкового середовища, економічної чи політичної ситуації тощо, тобто до змін зовнішнього середовища діяльності підприємства. Рішення про вибір структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства можна віднести до обґрунтування фінансової стратегії підприємства. В основі її розробки, як правило, лежить процес діагностики, аналітики показників роботи

підприємства з врахуванням темпів розвитку підприємства, інвестиційних його потреб, вартості позичених джерел фінансування інвестиційної діяльності, а також вплив макроекономічних факторів.

Процес оптимізації джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна» включає такі пункти:

1) визначення пропорцій власних і позичених фінансових ресурсів, які були б оптимальними для даного етапу життєвого циклу підприємства і за даних умов його діяльності за певними критеріями;

2) вибір з різноманітних фінансових інструментів системи управління фінансовими ресурсами підприємства конкретних фінансових інструментів запозичення додаткових коштів, які б сприяли досягненню визначених критеріїв.

Аналіз літературних джерел з питання дослідження процесу оптимізації структури капіталу сільськогосподарського підприємства та його критеріїв дозволив виділити три критерії оптимізації, на підставі яких можна визначити для досліджуваного підприємства ТОВ «МХП Урожай країна» оптимальні пропорції структури співвідношення джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства:

- 1) критерій максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності;
- 2) критерій мінімізації вартості;
- 3) критерій мінімізації ризику.

Згідно першого критерію виділяють відповідний метод оптимізації, в основі якого лежить максимізація коефіцієнта рентабельності власних фінансових ресурсів на підставі визначення величини ефекту фінансового важеля (фінансового левериджу) [34]. Його значення є обернено пропорційним показником до показника фінансової стійкості і показує зростання коефіцієнта рентабельності власного капіталу, який, у свою чергу, характеризує прибутковість власного капіталу за рахунок використання позичених джерел фінансування діяльності підприємства.

Аналіз джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» (розділ 2, підрозділ 2.3) показує наявність у структурі джерел фінансово-

кредитного забезпечення діяльності підприємства джерел позичених фінансових ресурсів (рис. 3.1).

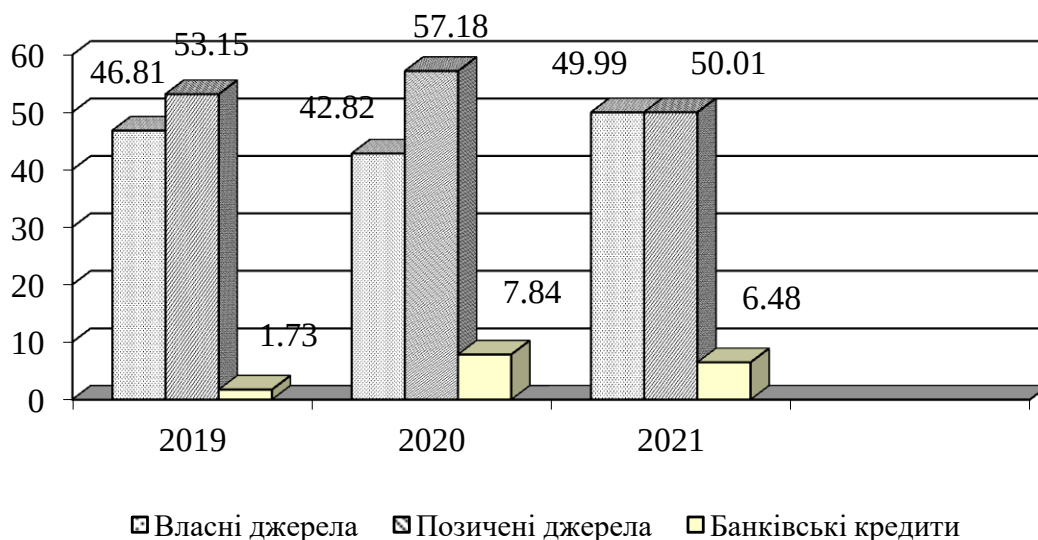


Рисунок 3.1 – Структура джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 рр., %

Чи оптимальною є структура сформованих джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності досліджуваного підприємства? Для відповіді на це питання розрахуємо ефект фінансового левериджу з використанням формули (1.1) і отримаємо такі дані за 2019 – 2021 рр. (табл. 3.1):

Таблиця 3.1 – Розрахунок ефекту фінансового левериджу ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 рр.

№	Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.
1	Валова рентабельність активів, %	10,27	13,32	5,75
2	Вартість позичених фінансових ресурсів, %	5	5	5
3	Диференціал фінансового левериджу (р.1 – р.2)	5,27	8,32	0,75
4	Середньорічна сума позичених фінансових ресурсів за рахунок банківських кредитів, тис. грн.	127077,0	784468,0	1186216,5
5	Середньорічна сума власних фінансових ресурсів	5324066,0	6825437,5	7650553,0
6	Коефіцієнт фінансового левериджу (р.4 / р.5)	2,39	11,49	15,50
7	Ефект фінансового левериджу, %	12,59	95,6	11,63

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Визначимо ефект фінансового левириджу за 2019 рік:

$$ЕФЛ_{2019} = 5,27 \times 2,39 = 12,59 (\%)$$

Визначимо ефект фінансового левириджу за 2020 рік:

$$ЕФЛ_{2020} = 8,32 \times 11,49 = 95,6 (\%)$$

Визначимо ефект фінансового левириджу за 2021 рік:

$$ЕФЛ_{2021} = 0,75 \times 15,5 = 11,63 (\%)$$

Зроблені розрахунки ефекту фінансового левириджу від вкладення коштів за рахунок позичених джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна», зокрема банківських кредитів показують, що протягом 2019 – 2021 років ефект фінансового левириджу був позитивним. Це говорить про те, що додатковий прибуток, який приносять позичені підприємством фінансові ресурси, більший за суму сплачених підприємством процентів за банківські кредитні ресурси. Найбільший прибуток із наведених розрахунків позичені ресурси дали у 2020 році при структурі фінансово-кредитного забезпечення діяльності досліджуваного підприємства 47% власних джерел і 53% позичених, з яких майже 8% складає банківське кредитування. Найменший ефект дали позичені джерела у 2021 році (11,63%) при структурі джерел фінансових ресурсів: 50% - власних джерел і 50% позичених джерел, з яких 6,48% - джерела банківського кредитування.

Проаналізуємо фактори, які впливають на величину ефекту фінансового левириджу. Фінансовий левиридж характеризує використання підприємством позикових коштів, які впливають визначення коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Фінансовий левиридж є об'єктивним фактором, що виникає з появою позикових коштів в обсязі капіталу, що використовується підприємством, що дозволяє йому отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Для аналізу впливу факторів було застосовано метод абсолютних відхилень. Вплив факторів на величину ефекту фінансового левириджу здійснено за таким алгоритмом:

1) Розрахунок впливу податкового коректору на ефект фінансового левериджу. У зв'язку із тим, що ТОВ «МХП Урожайна країна» знаходиться на спрощеній системі оподаткування, тобто сплачує до бюджету єдиний податок 4 групи згідно Податкового кодексу України [35] і звільнений від сплати податків на прибуток. Тому податковий коректор, який враховується при визначенні ефекту фінансового левериджу, не має впливу на величину ефекту фінансового левериджу.

2) Розрахунок впливу диференціалу фінансового левериджу:

$$\Delta \text{ЕФЛ}_{\text{ДФЛ}} = 1 \times (-7,57) \times 11,49 = -86,98$$

3) Розрахунок впливу плеча фінансового левериджу:

$$\Delta \text{ЕФЛ}_{\text{ПФЛ}} = 1 \times 0,75 \times 4,01 = 3,01$$

Вносимо розраховані величини факторів впливу на ефект фінансового левериджу в табл. 3.2

Таблиця 3.2 – Визначення факторів впливу на ефект фінансового левериджу ТОВ «МХП Урожайна країна» у 2020 – 2021 роках

Показники	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. від 2020 р.	Ступінь впливу
Податковий коректор	1	1	0	0
Диференціал фінансового левериджу	8,32	0,75	-7,57	-86,98
Плече фінансового левериджу	11,49	15,50	4,01	3,01
Ефект фінансового левериджу	95,6	11,63	-83,97	-83,97

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

На підставі розрахованих показників, наведених в табл. 3.2 можна зробити висновок, що найбільший вплив на ефект фінансового левериджу має диференціал фінансового левериджу. Через зменшення на величину 7,57 диференціалу, який є різницею між валовою рентабельністю активів підприємства і вартість банківських кредитів, які підприємство залучало для фінансового забезпечення своєї діяльності, ефект фінансового левериджу знизився на 86,98%. А зростання плеча фінансового левериджу на 4,01 позитивно вплинуло на ефект фінансового левериджу і підвищило його величину на 3,01%. Таким чином, за період 2020 і 2021 роки ефект фінансового левериджу зменшився на 83,97%.

При визначенні факторів впливу на величину ефекту фінансового левериджу доцільним є розмежовувати їх на об'єктивні та суб'єктивні. Зокрема до об'єктивних факторів, які мають вплив на диференціал фінансового левериджу, належить процентна ставка за банківський кредит. Якщо підприємство буде прогнозувати кредитну ставку та ще й з урахуванням рівня інфляції це дозволить вирішити проблему підприємства з питання досягнення певного рівня рентабельності активів, який би дозволив не тільки платити підприємству за банківські кредитні проценти, тобто здійснювати витрати, але й ще збільшувати прибуток, тобто нарощувати свій власний капітал, який у подальшому буде сприяти зміцненню фінансового стану підприємства та його розвитку.

До суб'єктивних факторів впливу на диференціал фінансового левериджу належить, по- перше, валова рентабельність активів і, по-друге, співвідношення між позиченими банківськими кредитами та власними джерелами фінансування. Для того, щоб підприємство мало можливість отримувати прибутки за рахунок використання позичених ресурсів, необхідно щоб показник валової рентабельності активів підприємства був менший за величину кредитної процентної ставки. В іншому випадку використання підприємством позичених джерел фінансування, зокрема банківських кредитів, призводить до збільшення витрат і таким чином, спричиняє негативний ефект, оскільки обслуговувати кредити, тобто погашати кредитні відсотки доводиться підприємству із власних ресурсів. У цьому випадку брати нові банківські кредити підприємству вигідно буде тільки тоді, коли вони будуть збільшувати валову рентабельність активів до позитивної величини диференціалу фінансового левериджу.

У нашому випадку позитивне значення диференціалу фінансового левериджу отримано завдяки державні підтримці сільськогосподарського підприємства за програмою здешевлення кредитів. Відсутність такої підтримки призвела б до негативного ефекту фінансового левериджу. Тому головним заданням менеджменту ТОВ «МХП Урожайна країна» повинно бути розробка заходів із зростання рентабельності завдяки росту прибутку. Відповідно постає

питання розробки дієвої політики управління доходами, витратами та прибутком підприємства.

Щодо другого фактору – співвідношення позичених і власних джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна», то менеджменту підприємству треба при розробці політики управління запозиченим капіталом враховувати той факт, що нарощувати позичений капітал є доцільним (ефективним) тільки за умови досягнення оптимального значення диференціалу фінансового левериджу, яке дорівнює, як показує практичний досвід, 30%.

Крім того, необхідно не тільки ефективно, але і за цільовим спрямуванням використовувати запозичені джерела. На підприємстві ТОВ «МХП Урожайна країна» позикові кошти залучаються у таких цілях:

а) для заповнення необхідного обсягу постійної частини оборотних активів, оскільки, здійснюючи виробничу діяльність, менеджмент підприємства часто не може фінансувати повністю частину оборотних активів за рахунок власного капіталу, тож значна частина цього фінансування здійснюється за рахунок позикових коштів;

б) задля забезпечення формування змінної частини оборотних активів. Змінна частина оборотних активів за будь-якої моделі фінансування активів підприємства частково чи повністю завжди фінансується за рахунок позикових коштів;

в) на формування недостатнього обсягу інвестицій. Метою необхідності залучення позикових ресурсів у цьому випадку виступає прискорення реалізації окремих проектів підприємства, зокрема оновлення основних засобів (фінансовий лізинг) тощо;

г) інші тимчасові потреби. Принцип цільового залучення позикових коштів забезпечується і в цьому випадку, але їхнє залучення здійснюється зазвичай на короткі терміни та у невеликих обсягах.

Розрахуємо ефективність використання банківського кредиту ТОВ «МХП «Урожайна країна» за 2020 і 2021 роки, який був використаний для забезпечення оборотних активів підприємства. Дані розрахунку наведені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Розрахунок ефективності використання банківського кредиту
ТОВ «МХП Урожайна країна» за 2020 і 2021 роки

№	Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення 2021 р. від 2020 р.
1	Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	8541314	8240190	-301124
2	Чистий прибуток, тис. грн.	916637	733594	-183043
3	Середньорічна сума оборотних активів, тис. грн.	8025790,5	14685023,5	6659233
4	Середньорічна вартість короткострокових банківських кредитів, тис. грн.	304468,0	156168,0	-148300
5	Прибуток на суму залучених банківських кредитів, тис. грн. (р.2×р.4 / р.3)	34773,7	7801,4	-26972,3
6	Середньорічне погашення короткострокової заборгованості, тис. грн.	329078,5	217243,5	-111835
7	Швидкість обороту кредитів, дні (р.4 ×365 / р.6)	334,9	262,4	-72,5
8	Швидкість обороту оборотних активів, дні (р.3 ×365 / р.1)	343,0	650,5	307,5
9	Скоригований прибуток на суму залучених банківських кредитів, тис. грн. (р.5×р.7/р.8)	33952,5	3146,9	-30805,6

Джерело: розраховано на основі ф.1, ф.2 фінансової звітності підприємства

Розраховані показники із табл. 3.3 дозволяють зробити висновок, що у 2020 році у складі обсягу чистого прибутку підприємства, який складає 916637 тис. грн. був отриманий прибуток у сумі 33952,5 тис. грн. завдяки залученню короткострокового банківського кредиту (3,7%). У 2021 році аналогічні показники показують, що підприємство у загальній сумі прибутку 733594 тис. грн. підприємство отримало прибуток на суму 3146,9 тис. грн. завдяки позиченим джерелам фінансово-кредитного забезпечення діяльності на підприємства (0,4%). Швидкість обороту кредитних коштів у 2020 році склала 334,9 дні, що на 8,1 дні швидше, ніж обертаються кошти оборотних активів підприємства. У 2021 році ці показники покращились, але за рахунок зменшення обсягів позичених джерел. Це свідчить про ефективність використання банківських кредитів в обороті підприємства та необхідність їх запозичення. Але в розумних межах, які визначаються оптимізованою структурою джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємства.

Аналіз даних структури джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна» розрахунок ефекту фінансового левериджу показав позитивний ефект збільшення власного капіталу, тобто збільшення розміру власного капіталу призвело до зростання прибутковості активів. Найбільша прибутковість активів спостерігається у 2020 році, в якому спостерігає найбільший відсоток банківських кредитів у структурі капіталу підприємства: майже 8%. Тому підприємству є доцільним збільшувати кредитне забезпечення своєї діяльності.

3.2 Оцінка ризику кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна»

Досліджуване сільськогосподарське підприємство ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років формувало джерела фінансування господарської діяльності як за рахунок власного капіталу, так і позичених джерел. Крім того, аналіз структури капіталу підприємства та його оптимізація довели, що ТОВ «МХП Урожайна країна» доцільно у подальшому збільшувати частку позикового капіталу у своїй структурі, оскільки вона позитивно впливає на кінцеві фінансові результати діяльності підприємства. Але враховуючи особливості діяльності сільськогосподарської галузі, зокрема наявність природних ризиків, в управлінні фінансовими ресурсами підприємства необхідно застосовувати методи оцінки можливих ризиків та втрат при залучених позичених джерел фінансування діяльності підприємства. Науковцями пропонується безліч методів оцінки ризику, але ми пропонуємо для підприємства здійснювати її на підставі аналізу ефективності використання його капіталу.

Використання позичених джерел фінансування діяльності досліджуваного підприємства згідно отриманого ефекту фінансового левериджу свідчить про можливість отримання додаткового прибутку на одиницю власного капіталу. Це є можливим завдяки диверсифікації джерел фінансування, забезпечення росту фінансового потенціалу та активізації інвестиційної діяльності, прискорення швидкості обороту вкладеного капіталу, внаслідок, росту рентабельності власного

капіталу. Контроль за співвідношенням власних і позичених фінансових ресурсів дозволяє управляти фінансовим ризиком.

Кредитування діяльності підприємства є вигідним для останнього до певної межі. Перевищення цієї межі з боку залучення до загальної структури позичених джерел супроводжується ростом вірогідності появи фінансового ризику. Це є можливим завдяки тому, що збільшення обсягу кредитного боргу підприємства викликає зростання фінансових витрат і підвищення рівня небезпеки неплатоспроможності через несвоєчасне або в неповному обсязі покриття власних позик.

Для оцінки ризику пропонуємо використовувати методику [36], в основі якої лежить визначення умов забезпечення фінансової рівноваги активів і пасивів на основі оцінки співвідношення власних і позичених ресурсів у загальній структурі капіталу підприємства (табл. 3.4, табл. 3.5).

Таблиця 3.4 – Розрахунок критеріїв для оцінки фінансового ризику ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років

Критерії	Розрахунок та критична межа	2019 рік	2020 рік	2021 рік
K1	$\frac{HA}{BK} \leq 1$ де HA – необоротні активи; BK – власний капітал	0,49	0,33	0,16
K2	$\frac{HA + 3}{BK + ДПК} \leq 1$ де 3 – запаси; ДПК – довгостроковий позичений капітал	0,83	0,54	0,49
K3	$\frac{ДЗ + ГК + ВМП}{ДМП + КПК} \geq 1$ де ДЗ – дебіторська заборгованість ГК – короткострокові фінансові інвестиції. Грошові кошти та їх еквіваленти ВМП – витрати майбутніх періодів; ДМП – доходи майбутніх періодів, КПК – короткостроковий позичений капітал	1,81	1,39	1,27

Джерело: розраховано на основі ф.1 фінансової звітності підприємства

Таблиця 3.5 – Оцінка фінансового ризику ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років

Критерій	Відповідність критерію		
	2019 рік	2015 рік	2016 рік
K1	Відповідає критерію	Відповідає критерію	Відповідає критерію
K2	Відповідає критерію	Відповідає критерію	Відповідає критерію
K3	Відповідає критерію	Відповідає критерію	Відповідає критерію

Джерело: власні розрахунки

На підставі даних табл.3.5 можна зробити висновок, що протягом 2019-2021 років ТОВ «МХП Урожайна країна», залучаючи довгострокові і короткострокові позичені джерела фінансових ресурсів для забезпечення своєї діяльності, підтримує оптимальну структуру активів і пасивів, яка відповідає критеріям критичних меж залучення позичкового капіталу. Внаслідок, підприємство має стійкий фінансовий стан, для якого є характерним фінансування необоротних активів власними фінансовими ресурсами, довгострокові оборотні активи у частині запасів – власними та довгостроковими позиченими ресурсами. При цьому короткострокові оборотні активи (дебіторська заборгованість та грошові кошти) перевищують за обсягами короткострокові зобов'язання. Такий підхід дозволяє зберегти достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості ТОВ «МХП Урожайна країна».

3.3 Вибір фінансової стратегії ТОВ «МХП Урожайна країна» на підставі матричного методу

Ефективність діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» визначається своєчасним і повним фінансово-кредитним забезпеченням. Для того, щоб зосередити увагу і зусилля на пріоритетних напрямках фінансової діяльності підприємства на перспективу і створити базу для прийняття у майбутньому ефективних фінансових рішень необхідно правильно вибрати з врахуванням ринкових вимог та економічної ситуації в країні фінансову стратегію.

На підставі запропонованої матриці фінансової стратегії менеджмент ТОВ «МХП Урожайна країна» буде мати можливість приймати правильні рішення на перспективу з питань формування, використання фінансових ресурсів підприємства на підставі реальних показників фінансово-господарської діяльності підприємства.

Якщо результати господарської діяльності підприємства мають позитивне значення, то це означає, що воно має можливість забезпечити свою діяльність за рахунок власних коштів. В іншому випадку, підприємство змушене залучати для фінансового забезпечення своїх потреб, крім власних, позичені джерела ресурсів.

Якщо результати фінансової діяльності підприємства мають позитивне значення, то це говорить про зростання у структурі фінансових ресурсів залучених фінансових ресурсів, незважаючи на зайві витрати на їх оплату. В іншому випадку, у структурі капіталу підприємстві відбувається зменшення позикового капіталу, внаслідок, через недостатність позичених ресурсів погіршується ефективність структури капіталу підприємства.

Якщо результати фінансово-господарської діяльності підприємства мають позитивне значення, то це говорить, що в розпорядженні підприємства є вільні ліквідні кошти для фінансування поточної і стратегічної його діяльності, в тому числі для розвитку або в соціальному спрямуванні. В іншому випадку, підприємство має дефіцит ліквідних коштів, що може викликати труднощі при сплаті боргових зобов'язань як короткострокового, так і довгострокового невиробничого характеру [23].

Величина результату фінансово-господарської діяльності підприємства забезпечується різними варіантами поєднання значень результатів господарської та фінансової діяльності, і підприємство заінтересоване у його позитивному результаті, оскільки в іншому випадку буде спостерігатись погіршення фінансового стану і початок кризи. Згідно практичного досвіду фінансова рівновага досягається за умови, якщо значення результатів господарської та фінансової діяльності підприємства знаходяться в інтервалі $0\% \pm 10\%$ доданої вартості та мають різні значення [37].

Зростання величини економічної доданої вартості є однією із цілей фінансової стратегії підприємства. Крім цієї мети можна означити інші ключові цілі фінансової стратегії підприємства. Це:

- фінансово-кредитне забезпечення підприємства необхідним обсягом ліквідних коштів, відповідно, досягнення ліквідності і стійкості його фінансового стану;
- задоволення матеріальних, а також соціальних потреб власників підприємства та його трудового колективу;
- підвищення рентабельності діяльності підприємстві;
- досягнення максимальної величини ринкової вартості підприємства [38].

Застосовуючи формули для розрахунків результатів діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна», наведені в табл. 1.2, для спрощення подальших розрахунків оціночні показники, які формують фінансово-господарську діяльність підприємства, представимо у вигляді балансової таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Формування результату фінансово-господарської діяльності підприємства

Результати господарської діяльності		Результати фінансової діяльності		Результати фінансово-господарської діяльності	
+	-	+	-	+	-
прибуток	інші витрати	дохід від участі в капіталі	фінансові витрати	прибуток	інші витрати
інші доходи	x	інші фінансові доходи	втрати від участі в капіталі	інші доходи	фінансові витрати
x	x	x	x	дохід від участі в капіталі	втрати від участі в капіталі
x	x	x	x	інші фінансові доходи	x
Разом		Разом		Разом	

Джерело: власна розробка

Вносимо в табл. 3.6 дані значення наведених показників із фінансової звітності підприємства за 2021 рік і отримаємо результат фінансово-господарської діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна» (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Результат фінансово-господарської діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна», тис. грн.

Результати господарської діяльності		Результати фінансової діяльності		Результати фінансово-господарської діяльності	
+	-	+	-	+	-
731828	0	0	197065	731828	0
0	x	198831	0	0	197065
x	x	x	x	0	0
x	x	x	x	198831	x
Разом: 731828		Разом: 1766		Разом: 733594	
РГД > 0		РФД →0		РФГД > 0	
Стадія фінансового розвитку – повільне зростання					

Джерело: власні розрахунки

Наведені дані показників результативності фінансово-господарської діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна» в табл. 3.7 дозволяють проаналізувати ситуацію, яка склалась на підприємстві у звітному 2021 році, на підставі матриці фінансових стратегій, яка має три стовпчики і три рядки (рис. 3.2).

		Результат фінансової діяльності		
		РФД < 0	РФД → 0	РФД > 0
Результат господарської діяльності	РГД > 0 Повільне зростання	РФХД → 0 1	РФХД > 0 4	РФХД > 0 6
	РГД → 0 Оптимальне зростання	РФХД < 0 7	РФХД → 0 2	РФХД > 0 5
	РГД < 0 Форсоване зростання	РФХД < 0 9	РФХД < 0 8	РФХД → 0 3

Рисунок 3.2 – Матриця фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романа

Джерело: побудовано на основі [26]

Квадранти матриці 4, 6, 5 пов'язані із формуванням ліквідних коштів підприємством, характеризуються деяким надлишком оборотних активів

Квадранти 7, 8, 9 пов'язані із використанням ліквідних коштів підприємством, характеризуються дефіцитом оборотних активів.

По горизонталі результат фінансової діяльності підприємства (від від'ємного значення до позитивного) пов'язаний із ростом у структурі капіталу. По вертикалі результат господарської діяльності пов'язаний із прискореним інвестуванням коштів підприємством у виробничі засоби або в реалізацію інвестиційного проєкту (за наявності).

У нашому випадку фінансова ситуація, яка склалась в ТОВ «МХП «Урожайна країна», відповідає квадранту 4 матриці фінансових стратегій, наведених на рис. 3.2. Вона свідчить про те, що у 2021 році успішна господарська діяльність ТОВ «МХП «Урожайна країна» забезпечується помірними темпами росту обороту його майна та капіталу відповідно до виробничої потужності і фінансових можливостей підприємства підтримувати заборгованості на належному, так званому нейтральному рівні.

Сприятливим розвитку ТОВ «МХП «Урожайна країна» є зміна переходу у квадрант 2 стійкої рівноваги. Це найкращий стан фінансово-господарської діяльності, досягти якого прагне будь-який суб'єкт господарювання. Несприятливим фактором для розвитку ТОВ «МХП Урожайна країна» є перехід у квадрант 7.

В цілому переміщення позицій підприємства у квадранти 2 і 7 відбудеться у випадку зростання інвестиційних витрат в оборотні та необоротні активи ТОВ «МХП «Урожайна країна». У квадрант 2 відбудеться переміщення за умови високих темпів росту. За інших умов переміщення відбудеться у квадрант 7. У цьому випадку збільшення запозичених ресурсів у структурі капіталу підприємства можуть негативно вплинути на значенні результату фінансово-господарської діяльності ТОВ «МХП «Урожайна країна».

У випадку скорочення використання позичених фінансових ресурсів позиціонування підприємства може переміститися у квадрант 1. Для цієї ситуації є характерним послаблення сили впливу фінансового важеля, внаслідок, зменшується величина рентабельності власних ресурсів. Внаслідок, зменшується інвестиційна привабливість, що є негативним фактором для інвесторів і стримування розвитку підприємства у майбутньому.

Щоб не допустити переходу в квадрант 7 («епізодичний дефіцит») та забезпечити сталий розвиток підприємства можна надати такі рекомендації:

- збільшити дохід від фінансової діяльності за рахунок підвищення ефективності використання позичених фінансових ресурсів шляхом переведення їх в більш прибуткову сферу;
- збільшити величину вільних ліквідних коштів завдяки продажу оборотних активів з низькою ліквідністю;
- збільшити рентабельність діяльності підприємства.

Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить ТОВ «МХП Урожай країни» забезпечити сталий розвиток у майбутньому за рахунок збільшення платоспроможності та ліквідності, підвищення рентабельності діяльності.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження з питання фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «МХП Урожайна країна» можна зробити висновки.

По-перше, узагальнення теоретичних і методичних основ фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства дозволило виділити основні джерела фінансування: власні, запозичені (в основному кредитні) ресурси, страхування і державну підтримку, зокрема у вигляді здешевлення кредитів. Щодо оцінки ефективності формування і використання джерел фінансування на мікрорівні, то поширеними методами є використання показників рентабельності (для власних джерел) та ефекту фінансового важеля (для позичених джерел).

По-друге, в результаті аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «МХП Урожайна країна» протягом 2019 – 2021 років встановлено, що підприємство покращило свої результати: із збиткового у 2019 році воно стало прибутковим у 2021 році. Основна його діяльність пов'язана із вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. У структурі майна підприємства протягом досліджуваного підприємства переважають оборотні засоби (більше 90%). За досліджуваний період їх обсяг має тенденцію росту, а обсяг основних засобів, навпаки, зменшення через високу зношеність. Оборотні і основні засоби підприємства використовуються ефективно.

В-третьє, у структурі джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» перевагу мають позичені джерела протягом всього досліджуваного періоду, але не значну. У 2021 році частка власних джерел зросла до 49,99%. Відповідно частка позикових джерел зменшилась до величини 50,01%. В їх структурі переважає кредиторська заборгованість.

В четвертих, для оцінки ефективності фінансово-кредитного забезпечення діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» були визначені та проаналізовані

показники фінансового стану підприємства, зокрема: ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності. Станом на кінець 2021 року підприємство є ліквідним, фінансово стійким. Аналіз показників ділової активності за звітний 2021 рік і минулий 2020 рік свідчить про зменшення рівня ділової активності досліджуваного підприємства. Показники рентабельності є невисокими і мають тенденцію зменшення. На підставі проведеного аналізу ми можемо зробити висновок про погіршення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «МХП Урожайна країна» та у зв'язку із цим про необхідність удосконалення методів управління його фінансово-кредитним забезпеченням діяльності.

В – п'ятих, використання позичених джерел фінансово-кредитного забезпечення діяльності підприємство сприяє підвищенню фінансової рентабельності завдяки збільшенню ефекту фінансового левериджу, але є і негативні моменти – це зростання рівня фінансового ризику. Для усунення цього протиріччя використовується оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємства. Це означає диференційовано підійти до вибору джерел та їх структури. Для цього був запропонований критерій максимізації рівня фінансової рентабельності, в основі якого лежить максимізація коефіцієнта рентабельності власних фінансових ресурсів на підставі визначення величини ефекту фінансового важеля. Зроблені розрахунки ефекту фінансового левериджу від вкладення коштів за рахунок позичених джерел фінансування діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна», зокрема банківських кредитів показують, що протягом 2019 – 2021 років ефект фінансового левериджу був позитивним. Найбільший прибуток із наведених розрахунків позичені ресурси дали у 2020 році при структурі фінансово-кредитного забезпечення діяльності досліджуваного підприємства 47% власних джерел і 53% позичених, з яких майже 8% складає банківське кредитування. Розрахунки підтвердили ефективне використання банківського кредиту, відповідно оптимальну структуру капіталу підприємства. Найбільший вплив на ефект фінансового левериджу має його диференціал. Позитивне значення диференціалу фінансового левериджу отримано завдяки державні

підтримці сільськогосподарського підприємства за програмою здешевлення кредитів. Відсутність такої підтримки призвела б до негативного ефекту фінансового левериджу. Як показав аналіз державної підтримки сільськогосподарської галузі припиняються програми здешевлення кредитів, що негативно може вплинути на діяльність досліджуваного підприємства.

Для оцінки фінансового ризику пропонуємо використовувати методику, в основі якої лежить визначення умов забезпечення фінансової рівноваги активів і пасивів на основі оцінки співвідношення власних і позичених ресурсів у загальній структурі капіталу підприємства, залучаючи довгострокові і короткострокові позичені джерела фінансових ресурсів для забезпечення своєї діяльності, підтримує оптимальну структуру активів і пасивів, яка відповідає критеріям критичних меж залучення позичкового капіталу. Внаслідок, підприємство має стійкий фінансовий стан, для якого є характерним фінансування необоротних активів власними фінансовими ресурсами, довгострокові оборотні активи у частині запасів – власними та довгостроковими позиченими ресурсами. При цьому короткострокові оборотні активи (дебіторська заборгованість та грошові кошти) перевищують за обсягами короткострокові зобов'язання. Такий підхід дозволяє зберегти достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості ТОВ «МХП Урожайна країна».

Ефективність діяльності ТОВ «МХП Урожайна країна» визначається своєчасним і повним фінансово-кредитним забезпеченням. Для того, щоб зосередити увагу і зусилля на пріоритетних напрямках фінансової діяльності підприємства на перспективу і створити базу для прийняття у майбутньому ефективних фінансових рішень необхідно правильно вибрати з врахуванням ринкових вимог та економічної ситуації в країні фінансову стратегію. На підставі запропонованої матриці фінансової стратегії менеджмент ТОВ «МХП Урожайна країна» буде мати можливість приймати правильні рішення на перспективу з питань формування, використання фінансових ресурсів підприємства на підставі реальних показників фінансово-господарської діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зосимчук Б. Лещенко: торік частка агросектора у ВВП становила 10%. Веб-сайт: Український капітал. URL: <https://ucap.io/leshhenko-torik-chastka-agrosectora-u-vvp-stanovyla-10/> (дата звернення 28.08.2022)
2. Рибіна Л.О. Говенко Я.С. Проблемні аспекти фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств України: матеріали міжн. наук.-практ. конференції «Економіка, фінанси, облік і право в умовах сучасних викликів» (21 жовтня 2022 р. Полтава). С.
3. Яцух О.О. Сутність та зміст фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №10. С. 133-145. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/ZINOP3JFe2hEzagt3Vqm.pdf> (дата звернення 21.09.2022)
4. Вдовенко І.С. Фінансові механізми забезпечення розвитку підприємств аграрного сектору економіки: особливості та недоліки. Підприємництво та інновації. 2020. Вип. 15. С. 88-92. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/392/380> (дата звернення 21.09.2022)
5. Будай О.В. Поняття та ознаки державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 5. Ч. 3. С. 92-96.
6. Юрчишина С. І. Фінансова складова в системі державного регулювання розвитку підприємств агропромислового комплексу України. *Економічний аналіз: зб.наук. праць Тернопільський національний економічний університет*. 2017. Т. 27. № 4. С. 118-123.
7. Зеленський А.В. Фінансове регулювання аграрного сектору економіки: дис. ... к.е.наук: 08.00.08 / Київ. нац. економ. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ. 2016. 224 с.

8. Про державну підтримку сільського господарства України. Закон України від 24.06.2004. № 1877-IV в ред. 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення 21.09.2022)

9. Томашук І., Томашук І. Теоретико-організаційні аспекти механізму кредитування аграрних підприємств. *Економічний дискурс*. 2021. Вип.3-4. С. 67-84. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/254436> (дата звернення 13.09.2022)

10. Томашук І.О. Теоретичні аспекти сутності банківського кредиту та особливості кредитних відносин в аграрному секторі економіки. *Економіка АПК*. 2021. № 5. С. 101-112. URL: http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2021/05/ekonomikaapk_2021_05_p_101_112.pdf (дата звернення 15.09.2022)

11. Вдовенко Л.О. Механізм банківського кредитування аграріїв. *Ефективна економіка*. 2014. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3516> (дата звернення 13.09.2022)

12. Демченко О.В. Механізм кредитування сільськогосподарських підприємств. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/143.pdf> (дата звернення 13.09.2022)

13. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV в ред. 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 20.10.2022)

14. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III в ред. 01.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 20.10.2022)

15. Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III в ред. 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення 20.10.2022)

16. Навроцький С. А. Формування перспективної моделі страхового захисту сільського господарства України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер.: Економіка. 2014. №1. С. 149-155.

17. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою від 09 лютого 2012 р. № 4391-VI в ред. 24.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text> (дата звернення 20.10.2022)

18. Про страхування. Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР в ред. 03.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.10.2022)

19. Carter M., De Janvry A., Sadoulet E., Sarris A. (2017) Index Insurance for Developing Country Agriculture: A Reassessment. Annual Review of Resource Economics. Vol. 9. P. 421-438.

20. Селіверстова Л.С. Структура фінансового механізму підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 4 (167). С. 114-118.

21. Рибіна Л.О., Шкурпело Л.В. Методичні підходи оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства. *Перспективи розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти*: матеріали міжнар. науково-практич конф. (21 травня 2019 м. Ужгород). С. 101-103.

22. Calandro Jr. J., Flynn R.(2007) On financial strategy. Business Strategy Series. Vol. 8. No. 6. P. 409–417.

23. Дуб А.С., Педько А.Б. Особливості формування фінансової стратегії компанії з використанням матриці Франсона-Романе. Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, 2014. №7. С. 275-283. URL: https://www.researchgate.net/publication/322958801_Osoblivosti_formuvanna_finansovoi_strategii_kompanii_z_vikoristannam_matrici_Fransona-Romane (дата звернення 13.10.2022)

24. Блакита Г. Методологія вибору виду фінансової стратегії на підприємствах торгівлі. Вісник КНТЕУ. 2010. №6. С. 48-60. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2010/06/6.pdf> (дата звернення 12.10.2022)

25. Dell'Atti S., Labini S.S., Nyenno I. (2020) Matrix Forecasting to Investigate the Capital Efficiency of the Insurance Market: Case of Italy. Journal of Governance and Regulation. Vol.9.Is.3.P.72-83. DOI:<https://doi.org/10.22495/jgrv9i3art5>. (дата звернення 12.10.2022)

26. Bender R., Ward K. (2002) Corporate Financial Strategy/ London: Routledge. 320 p. DOI:<https://doi.org/10.4324/9780080490816> (дата звернення 12.10.2022)
27. Бутиріна В.М., Верещаєва Г.А. Визначення фінансової стратегії розвитку підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.7. С. 177-182. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2011/21_7/177_But.pdf (дата звернення 12.10.2022)
28. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 року №77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.09.2022)
29. Петлюк Л.О., Медведкова Н.С. Державна підтримка у забезпеченні розвитку аграрного сектору економіки України. Економіка та держава. 2021. №2. С. 105-111. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/20.pdf (дата звернення 13.09.2022)
30. Веб- сайт Миронівський хлібопродукт. URL: <http://www.mirohleb.kiev.ua/> (дата звернення 13.09.2022)
31. Веб- сайт ТОВ «МХП Урожайна країна» URL: <https://mhp.com.ua/uk/tov-urozhaina-kraina> (дата звернення 13.09.2022)
32. Господарський кодекс України від 16.01.2003. № 436-IV в ред. 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 15.09.2022)
33. Гнатенко Є.П., В. В. Волошина Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки.* 2015. № 1. С. 38 - 42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_9. (дата звернення 13.08.2022).

34. Говенко Я.С. Оцінка ефективності управління джерелами фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств: матеріали II Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. Херсонського національного технічного університету (м. Хмельницький 16-17 листопада 2022).

35. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI в ред. 28.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 03.11.2022).

36. Брюховецька Н.Ю., Базартінова О.В. Оцінка ризику залучення позикового капіталу підприємств. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*. 2013. С. 22 - 33. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sim_2013_2013_4.pdf. (дата звернення 14.10. 2017).

37. Kalaman, O., Purtskhvanidze, O., & Levchuk, Y. (2020). Methodology formation of enterprise financial strategy on the basis of existing models analysis. *Food Industry Economics*, 12(3). <https://doi.org/10.15673/fie.v12i3.1814> (дата звернення від 03.11.2022).

38. Чиж Л.П., Хотєєва Н.В., Задорожна Н.С. Обґрунтування вибору фінансової стратегії портового підприємства. URL: <https://media.neliti.com/media/publications/313050-the-basis-of-port-enterprise-financial-s-fe6774ee.pdf> (дата звернення від 03.11.2022).